Üksiknumber 6 senti.

JÄRWA TEATAJA

Järwamaa häälekandja.

Toimetus ja talitus: Paides, Pikk 2, telef. 101, pk. 20. Talitus avatud igal äripäeval kella 9-st kuni kella 2-ni p. l. Abitalitus Tapal, Esplanaadi 2, telef. 78, pk. 83.

Ilmub kolm korda nädalas: igal esmaspäeval, kesknädalal ja reedel.
Kaasandeks alandat. hinnaga põllumajanduslik ajakiri „Eesti Talu".
Väljaandja: Usaldusühing „Järva Kirjastus".
Tegev- ja vastutav toimetaja Johannes Kaup.

„Järva Teataja" tellimishinnad:

	„Järva Teataja"	„Tõusv. Noor."	„Eesti Talupa"
1 kuu	Kr. 0.65		
3 kuud	„ 1.90	Kr. 2.20	Kr. 2.10
6 kuud	„ 3.70	„ 4.30	„ 4.10
12 kuud	„ 7.—	„ 8.20	„ 7.75

Tellimisi võetakse vastu alates iga kuu 1. või 15. kuupäevast.

Kuulutushinnad:
Esimesel lehekäiljel 10 s. ja tekstis 12 s. veerumm. Viimasel küljel 5 senti millimeeter kuulutusveerul. Kuulutusi ja käsikirju võetakse vastu kella 9-ni igal lehe ilmumise eelpäeval.
Aadressi muutmine 25 senti.

Nr. 106. Paides, teisnädalal 14. septembril, 1938. aastal. 13. aastakäik.

Kriitilise päeva ja öö sündmusi.

Sõjaseisukord Tshehhoslovakkias.

ETA. Praha, 14. septembril.

(Reuter.) Wiimaste teadete järele on õhtul ja öösel wastu teisipäewa rahutustes surma saanud üheksa isikut. Neist olewat kaheksa sudeetlased. Mitmes kohas sudeetlased on püüdnud wallutada politseijaoskondi ja postkontoreid.

Tshehhi wõimude kätte on sattunud ringkiri, mis on saadetud sudeetlaste kaitseliidu osakondadele. Selles ringkirjas

kutsutakse kaitseliitlasi prowotseerima kokkupõrkeid.

Edasi öeldakse üleskutses, et kõik sudeetlased, kes omawad relwi, peawad püüdma wallutada awalikke ettusi ja läbi lõigata ühendusi walitsuse kesfasutustega. Kui selliste eraldatud aktsioonidega ei suudeta saawutada soowitud tulemusi, nimelt rahwahääletuse läbiwiimist, siis tuleb teostada kollektiiwseid meeleawaldusi ja rünnakuid kõigis sudeetlaste maakondades, öeldakse üleskutses.

Kõigis neis sudeetlaste maakondades, kus on olnud rahutusi,

on sõjaseisukord wälja kuulutatud.

Üldse on sõjaseisukord maksma pandud kaheksas maakonnas. Peale selle on kogu Tshehhoslowakkias igasugused meeleawaldused ja koosolekud ära keelatud, ka kooskolekud kinnistes ruumides.

Henlein ja teised sudeetlaste juhid on saabunud Chebi (Egeri), kus neil oli tähtis nõupidamine. Seniks nad on edasi lükanud igasugused läbirääkimised peaminister Hodzaga.

ETA. Praha, 14. septembril.

(Havas.) Söl wastu teisipäewa oli rida wahejuhtumeid, kus on saanud mitu isikut surma ja paljud haawata. Hitleri kõne on olnud nagu signaaliks, mille tagajärjel on tihenenud wahejuhtumid. Wahejuhtumid on olnud mitmesuguse iseloomuga. Esimest korda on kasutatud relwi kallaletungidel raudteejaamadele, politseikomissariaadile ja postihoonele.

Schönpriesenist teatatakse, et mitusada sudeedisakslast on kallale tunginud tshehhidele ja purustanud Tshehhi äride aknaid. Seejärele olewat tekkinud

tõeline lahing tshehhide ja sakslaste wahel.

Üks tshehh on saanud surmawalt wigastada. Lahingus on saanud haawata üks sudeedi-sakslane.

Chebis on 800—1000-pealine rahwahulk kallale tunginud sotsialistliku erakonna rahwamajale. Pärast akende purustamist maja esimesel ja teisel korral meeleawaldajad püüdsid sisse murda ustest, kuid nad löödi tagasi tööliste poolt, kes wiibisid majas. Meeleawaldajad sunniti taganema pärast kolmweerand tundi kestnud wõitlust. Sudeedi-sakslased on tulistanud üle 20 lasu. Tshehhid kaitsesid endid toolidega ja keppidega. Samal ajal sudeedi-sakslaste kaitseliitlased läbistasid tänawaid mootorratastega, milledel lehwisid haakristilipukesed. Seejärele meeleawaldajad purustasid paljude äride aknaid.

(DNB.) Chebist teatatakse, et seal on olnud tulistamine, kusjuures üks mees on saanud surma ja kolm last raskesti wigastada. Lähemad üksikasjad puuduwad weel.

Henleini ultimaatum Tshehhi valitsusele

Vastust nõuti 6 tunni jooksul raadio kaudu.

ETA. Praha, 14. septembril.

(Havas.) Sudeetlaste juhtide konverentsil, mis peeti eile pärast lõunat Konrad Henleini juures Chebis (Egeris), on otsustatud saata valitsusele ultimaatum, nõudes sudeedi-sakslaste maakondades maksmapandud erakorraliste määruste ja abinõude tühistamist. Selle nõudmise täitmiseks on antud kuus tundi aega. Ultimaatum hakkas maksma teisipäeval kell 18.30.

Ultimaatumis nõutakse, et riigipolitsei tõmmataks tagasi maakondadest, kus sakslased on enamuses. Politseivõim sudeedi-sakslaste linnades, alevites ja külades peab antama scalsete linnapeade ja kogukonnavalitsuste juhtide kätte, kes peavad vastutama korra säilitamise eest. Ultimaatumis esitatud nõudmiste täitmisest tuleb erakonna juhatusele teatada raadioteel. Kui neid nõudmisi ei täideta, siis erakond lükkab endalt igasuguse vastutuse selle eest, mis võib tulla.

Ultimaatumi põhjendus.

ETA. Praha, 14. septembril.

(Reuter.) Sudeedi-sakslaste erakonna ultimaatum on esitatud walitsusele telegrammi kujul, mis on adresseeritud peaminister Hodzale. Ultimaatumile on Konrad Henleini ja Kundti nimel alla kirjutanud Frank.

Ultimaatumis nõutakse sõjaseisukorra kohest kaotamist ja riigipolitsei kõrwaldamist

sudeedi-sakslaste maakondadest. Sandarmeeriat tuleb wähendada normaalsete koosseisudeni. Kõik sõjawäeosad peab kõrwaldatama tänawailt ja tagasi kutsutama oma kasarmutesse.

Pärast selle ultimaatumi ärasaatmist sudeetlaste juhid awaldasid teadaande, milles öeldakse: Walitsus oli annud kohustawa lubaduse sudeedi-sakslaste esindajatega läbi arutada kõik tähtsad abinõud, mis walitsus mõtleb tarwitusele wõtta ühenduses tehtud seisukorraga. Kuigi sudeetlaste juhid wiibisid täna hommikul Prahas,

ei pöördunud walitsus nende poole,

et nendega läbi rääkida enne sõjaseisukorra wäljakuulutamist sudeedi-sakslaste maakondades. On olnud palju wahejuhtumeid, kus sudeetlastele on kallale tungitud ja kus sudeetlasi on saanud surma. Selle tagajärjel on nüüd tekkinud wäga tõsine seisukord.

ETA. Praha, 14. septembril.

(Reuter.) Sudeedi-sakslaste peakorter teatab, et need kaheksa nõudmist, milledega Konrad Henlein esines oma Karlsbadi kõnes, ei või enam olla sudeedi-sakslaste läbirääkimiste aluseks Praha valitsusega. Põhjusena tuuakse ette, et seisukord on juba arenenud liiga kaugele. Sudeetlased olevat juba nii ärritatud, et nemad ei lepi enam vähemaga kui rahvahääletusega.

Peetakse võimalikuks, et Konrad Henlein läheb homme president Beneshi jutule.

Valitsuse vastus asjalik.

ETA. Praha, 14. septembril.

(Reuter.) Tsehhoslovakkia valitsus, olles eile õhtul kaks tundi nõu pidanud, otsustas saata vastuse sudeedi-sakslaste ultimaatumile. Kuuldub, et see vastus ei sisalda ultimaatumi nõudmiste vastuvõtmist, kuid ei sule ka ust läbirääkimistele.

Pärast valitsuse koosolekut peaminister Hodzal oli läbirääkimisi Briti ja Prantsuse saadikutega.

Sõda on lähemal kui kunagi varem.

ETA. Pariis, 14. septembril.

(Reuter.) Eile õhtul walitses Pariisis tunne, et sõda on lähemal, kui kunagi warem 1914. aastast saadik. See wäike kergendustunne, mida tekitas Hitleri eilne kõne, on nüüd kadunud wiimaste sündmuste tagajärjel. Sudeedi-sakslaste ultimaatum tekitas Pariisis sügawa mulje. Tshehhoslowakkiale oleks suureks alanduseks, kui ta wõtab wastu sudeedi-sakslaste ultimaatumi. See oleks otse irwituseks Tshehhoslowakkia suweräniteedile. Ühtlasi arwatakse, et sudeetlased ei oleks astunud sellist sammu ilma Hitleri nõusolekuta. Peetakse kindlaks, et

Prantsusmaa toetab Praha walitsust.

Mõned arwawad, et kui lord Runcimanil oleks olnud Briti walitsuse täielik toetus, siis ta wahest oleks suutnud sobitada kokkulepet wiimasel filmapilgul.

Prantsusmaa uusi abinõusid sõja korraks.

ETA. Pariis, 14. septembril.

(Reuter.) Prantsuse ministrite nõukogu eilsel koosolekul on arutatud sõjawäelisi ja majanduslikke abinõusid, mis sõja korral tuleb tarwitusele wõtta. Pärast ministrite nõukogu koosolekut rahaminister Marchandeau seletas ajakirjanduse esindajaile, et walitsus on otsustanud tarwitusele wõtta abinõusid, et olla kõigil aladel igaks juhtumiks ette walmistatud. Kõik abinõud on tarwitusele wõetud selleks, et kindlustada maa majandusliku elu normaalset käiku.

(Järg 3. lk.)

Eesti vallal olgu eesti nimi.

Ajaloolised, kuid aastasadade jooksul moonutatud kohanimed tõstetakse jälle ausse endisel kujul.

Muistsete nimede haruldane vastupidavus võõrale survele.

Ühenduses waldade reformiga ja osale waldadele uute nimede andmisega toimetatud teaduslikkudel uurimistel, on selgunud, et suurem osa Eesti waldade nimesid on säilitanud oma muistse kuju. Otse imestamiswäärselt wastupidawad wõõraste wõimude keelewäänamistele on olnud meie muistsed kohanimed.

Seetõttu on Kohanimede nõukogul, mis asutati tänawu kewadel maksmapandud koha- ja kinnistusüksuste nimede korraldamise seadusega, tulnud ainult üksikutel juhtudel esineda Siseministeeriumile oma ettepanekutega. See seadus nimelt näeb ette, et kõik meie külad ja alewikud ning muud asulad peawad kandma eestipäraseid nimesid ja et selle järelewalwajaks on Kohanimede nõukogu.

Kohanimede nõukogu siseministri abi A. Tuulse eesistumisel oli neil päewil esmakordselt koos, et arutada linnade, maakondade ja waldade nimede muutmise küsimusi.

Kaalunud
linnade nimede
muutmise wajadust, nõukogu leidis suurema osa linnanimedest olewat täiesti eestilised.

Ainult Tapa tunnustati selliseks nimeks, mille muutmiseks, kui kohapeal nime tähendust arwesse wõttes, awaldatakse soowi, ei tuleks teha takistusi. Sama seisukoht wõeti ka Mõisaküla suhtes, kuna „-küla" ei sobi linna nimetusse. Sindi, kui wõõra algupäraga nimi, tunnustati muutmisele kuuluwaks, samuti ka Valdiski, mis omab wõõrapärase lõpu „-ski". Suure-Jaani ja Kilingi-Nõmme tunnustati kuuluwaks muutmisele, kui kahest nimest koosnewad, lisaks sellele on „Kilingi" weel wõõra päritoluga.

Maakondade nimed tunnustati kõik eestilisteks ja muutmisele mittekuuluwaiks.

Waldade nimed

arutati läbi üksikute maakondade kaupa.

Harjumaa waldade praegustest nimedest keeleliselt wigase „Jõelehtme" asemel tunnustati soowitawaks wõtta „Jõelähtme". Senine „Kloostri" soowitatakse asendada „Padise'ga", kui muistse eesti nimega. „Kaiu" tunnustati wastuwõetawaks senise „Kuimetsa" asemel, kuna loodawa walla keskus jääb „Kaiu" ja olelewat suuremat topograafilist keskust ei saa teha olematuks. Soowitatud „Kuusalu" asemel jääb peatuma senise kuju „Kuusalu" juurde, mis praegu ildiselt tarwitusel ja sellisena on ka kihelkonnanimeks. Senise pika nime „Pranglisaarte" asemel tunnustati topograafilistel põhjustel sobiwamaks lihtsalt „Prangli".

Edasi soowiti senise „Raikküla" asemel wõtta „Raikküla", mida nõuab nime traditsiooniline häälduamine, ja „Tõdwa" tunnustati ajalooliselt põhjendatud nimena wastuwõetawaks ettepandud „Raudalu" asemel. Nisti tunnustati wastuwõetawaks kui eesti päritoluga kihelkonnanimi senise nime „Riisipere" asemel, mis tekkinud wõõrapärasest isikunimest. Samadel põhjustel ka „Triigi", asemel soowiti wõtta „Kõue" kui muistne eesti päritoluga nimi. Lõppeks weel „Warbola" tunnustati õigemaks „Warbula'st" ja Saue kui nimi leiti olewat wastuwõetaw.

Järwamaa waldade nimedest ainult senine „Esna", mis tuletatud wõõrapärasest isikunimest, peeti tarwilikuks asendada „Kareda'ga" kui muistse eesti päritoluga nimega.

Läänemaa waldade nimedest senise keeleliselt wigase „Keina" asemel soowitati tarwitusele wõtta „Käina", wõõrapärase „Rikholdi" asemel „Riguldi" ja senise „Sinalepa" asemel tunnustati ajalooliselt kaalutlustel paremaks „Ridala".

Petserimaa waldade nimedest Irboska't soowitati säilitada, kuna Irboska omab riiklikult ajaloolist kontinuiteeti. Ajaloolistel põhjustel tunnustati sobiwaks ja säilitatawaks ka Petseri ja Laura. Senise „Kuljе" asemel tunnustati wastuwõetawaks „Kalda", „Rootowa" asemel „Roodwa" ja „Satserinna" asemel „Saatse", sest „Satser'it" ei peetud wõimalikuks keelelistel põhjustel.

Saaremaa waldade nimedest senise „Kaarma-Suure" asemel peeti geograafilistel põhjustel paremaks „Kuressaare" ja senise „Loona" asemel soowiti wõtta „Kaarma" kui muistse eesti päritoluga nimi ja pealegi haarab wald eneesse Kaarma kihelkonna alasid. Edasi tunnustati sobiwaks wallanimeks „Salme" ja esitatud „Põide" asemel jäädi peatuma „Põide" juurde.

Tartumaa waldade praegustest nimeist senise „Krüüdneri" mis tuletatud wõõrapärasest isikunimest soowitati asendada „Weski'ga", mis on wallas asuwa keskuse nimeks. Samadel põhjustel „Puurmanni" soowiti asendada „Kurst'ga", kui wana ajaloolise kihelkonnanimega. „Meeksi" tunnustati wastuwõetawaks wallanimeks ja selle asemel „Mehikoorma't" ei taheta soowitada, kuna selle wastu on kohalik rahwas. Wastawalt kohaliku rahwa tahtmisele soowitati ka „Sootaga" asendada wana ajaloolise kihelkonnanimega „Akfi".

„Wasula" tunnustati wastuwõetawaks senise „Raadi" asemel, et wältida nimelist kokkulangemist Harjumaal asuwa „Rae" wallaga. Esitatud „Jõetaga" ja „Tarbatu't" ei peetud soowitawaks, kuna esimene määrileks ebamääraselt walla asukohta ja teine on moonutataw. Senise „Roela" asemel soowitati wõtta „Roelma", sest „Roela" tuli jätta Wirumaal asuwale samanimelisele wallale, kus see nimi esineb ajalooliselt warem, ja lõppeks „Peipsiääre" tunnustati säilitatawaks kui wallale sobiw nimi.

Wiljandimaa wallanimedest tunnustati kõik kui wanad ajaloolise päritoluga wõi muidu eestiliselt sobiwad nimed wastuwõetawaks. Ettepandud „Nurmekunda" asemel tunnustati paremaks „Lustiwere", sest uus loodaw wald ei asu sellenimelises muistses maakonnas ja pealegi tuuakse walla keskus Lustiwerre.

Wirumaa wallanimedest „Alutaguse" tunnustati soowitawaks põhjusel, et säilitada tegelikus käsitlemises wana ajaloolise maakonna nime ja pealegi soowiwad huwitatud wallawalitsused ja maawalitsus seda nime.

Wõõrapärasest nimest tuletatud wallanimi „Kalwi" asendatakse muistse eesti päritoluga kihelkonnanimega „Mahu". Samadel kaalutlustel ka „Porkuni" tahetakse asendada „Assamalla'ga" kui muistse eesti nimega. Edasi „Piiri" tunnustati soowitawaks senise „Kose" asemel, et wältida kokkulangemisi Harjumaal leiduwa samanimelise suwituskoha ja kihelkonna nimega, pealegi sobib „Piiri" ka paremini walla asukoha tõttu. Ajaloolistel kaalutlustel asendatakse „Püssi" „Lüganuse'ga", kui muistse eesti kihelkonnanimega.

Wõrumaa waldade nimedest „Laheda" tunnistati soowitawaks ettepandud „Lahe" asemel, kuna wiimane ei ole geograafiliselt põhjendatud. Wallawalitsuse poolt soowitud „Aasnurme'i" ei peetud põhjendatuks. „Laswa" tunnustati soowitawaks wallanimeks, kuna sellega wõistlew „Pindi" on jällegi tuletatud wõõrapärasest isikunimest. Samadel kaalutlustel tunnustati paremaks „Metstaga" ettepandud „Roosa" asemel. „Raja" asemel, mis juba warem oli otsustatud anda ühele Wirumaa wallale, tunnustati soowitawaks senine „Laitsna". Foneetiliselt ja tähenduslikult mittesobiw „Tsooru" soowitati maa- ja wallaomawalitsuste soowil asendada „Lepistu'ga".

„Weriora" tunnustati wallawalitsuse soowil soowitawaks nimeks ettepandud „Wiluste" asemel, samuti „Sõmerpalu" „Wõhandu" asemel.

Walgamaa waldade nimedest ainult „Taagepera", mis on kujunenud wõõrast isikunimest, soowitati asendada „Waokülla'ga" kui wana ajaloolise eesti nimega.

Pärnumaa wallanimedest häälduamise kohaselt tunnustati „Halinga" ja „Tali" soowitatawaiks ettepandud „Hallinga" ja „Talli" asemel. „Kilingi" asemel, mis tuletatud wõõrast sugukonnanimest, tunnustati wana kihelkonnanimena paremaks „Saarde". Samal põhjusel ka „Taali" soowitati asendada „Paikse'ga" ja „Woltwett" „Tihometsa'ga". Wiimase nime soowitamisel kohanimede nõukogu wäljus ajaloolisest nimest „Tihekõnu", mis tähendab tihedat metsa.

Edasi „Rajargu" tunnustati paremaks ettepandud „Laatre'st", sest wald ise soowis „Raja" ja kuna see oli lubatud ühele teisele wallal, siis wahetegemiseks pandi juurde lõpp — „ngu". „Soontaga" tunnustati wastuwõetawaks kui walla piiresse jääwa muistse eesti linnuse nimi ja „Are" tunnustati soowitawaks ettepandud „Suigu" asemel, kuna seda soowib suurem kokkuliidetaw wald.

Kaugelt suurem osa waldade praegustest nimedest jääb aga püsima, sest enamuses on need põlised eesti päritoluga wanad ajaloolised wõi jälle muidu eestiliselt laitmatud nimed.

SÜNNIPÄEVI:

Ahja vallavanem D. Saarva 65-a.

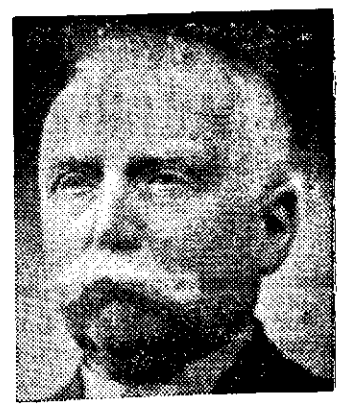

Ahja wallawanem Dawid Saarwa, üks tüsedamaid Tartumaa wallawanemaid, pühitseb 15. septembril oma 65-dat sünnipäewa. Juubilar on „Kiltre" talu peremees, kus sündinud ja üles kaswanud ja misugune talu on juba kolmatpõlwe Saarwate suguwõsa käes.

Juubilar walitt Ahja wallawanemaks 1928. aastal. Oli wahepeal wallawolikogus ja rewisjonikomisjonis ja alates 1934. a. kuni tänaseni jälle wallawanemaks. Waremalt on ta olnud mitmel korral ka abiwallawanem.

Wabadussõja ajal wahistasid punased Saarwa pantwangina ja teda ähwardas mahalaskmine. Et punastel oli raha waja, läks temal korda osta endale elu 5000 rubla eest, misuguse summa ta tasus „Wõnnu kihelkonna Kommunistlikule Sõjawäe Osakonnale", saades elupääste summa tasumise eest ka kwiitungi, kohapealsete wõimutsejate allkirjadega.

Põllumees ja ühistegelane V. Juht 60-a.

Saaremaal, Kärla wallas pühitses 13. sept. oma 60 a. sünnipäewa kauaaegne kooliõpetaja, seltskonna- ja ühistegelane Willem Juht.

Juubilar lõpetas Kaarma seminari 1896. a., asudes samal sügisel tööle koolipõllul. Oma otseste ülesannete kõrwal organiseeris ta laulukoore, propageeris ühistegelist Itikumist ja wõttis osa paljudest seltskonnaelu awaldusist. Nägemiswõime kaotamise tõttu määrati ta Wene aial pensionile. Silmade paranedes waliti ta Kärla tarwitajateühingu „Lootuse" ärijuhiks, kus töötas 17 aastat. Kärla wallawanema abiks oli ta järgemööda 9 a. ja Kärla kirikunõukogu liikmeks Eesti riigi algusest tänapäewani. Praegu peab juubilar Kärla asunduses asundustalu.

Kaitseliidu Saaremaa maleva laskemeistrid.

Kaitseliidu Saaremaa malewas jõudsid lõpule laskewõistlused malewa 1938. a. meistri nimele. Küttide klassi üldmeistriks punktija lahinguilmelises laskmises tuli 305 punktiga Kihelkonna merediwisjoni pealik Ilmar Rand, kes 80 punktiga tuli meistriks ka lahinguilmelises laskmises. Punktilaskmises küttide klassis tuli meistriks Kuressaare kompanii pealiku abi Nikolai Kokk 227 punktiga.

Laskurite klassis tuli malewa meistriks Muhu üksikkompanii pealiku abi Artur Wahi 90 punktiga, wäikekaliibrilise eripüssi meistriks Bernhard Sööt Leisi kompaniist 281 punktiga, wäikekaliibrilise püssi meistriks Kihelkonna meredimisjoni pealik Ilmar Rand 180 punktiga ja meistriks raskekuulipildujast laskmises Aleksei Jürgens r.-k. üksikrühmast ajaga 10,25 sek. Meistergrupiks tuli Muhu üksikkompanii meeskond, saawutades 390 punkti. Kõik laskemeistrid saawad meistrimärgid.

Tiisikushalguse ravimine raskeõliga.

Riia ülikooli dotsent Darzinsh uurib juba pikemat aega raskeõlide kasutamist tiisikuse wastu wõitlemisel. Darzinsh on sel otstarbel töötanud ka Pariisi Pasteuri-instituudis. Päraft tema tagasisaabumist Riiga on hakatud mitmes Läti haiglas raskeõli tarwitama tiisikushaigete ravimisel. Eriti huwitaw on raskeõlide tarwituselewõtmine ipriidi tagajärjel tekkinud haawade ravimisel. Sel alal on Riias hiljuti ette wõetud õnnestunud katseid.

Põllumajanduslikud seadused ühisesse kõitesse.

Põllutööministeeriumis käiwad praegu kiired tööd põllumajandusliku ala seaduste kodifitseerimiseks, nõnda et kõik selle ala seadused oleksid mahutatud ühisesse kõitesse. See on suur ja laiaulatuslik töö ning ta on ühenduses sellega, et 1936. a. seadusega kõik Eestis makswad seadused koondatakse kokku 15 kõitesse. Seni on juba ilmunud kaks kõidet, neist kõide nr. 1 sisaldab riigi põhikorra seadusi, kuna kõide nr. 6 sisaldab rahwa haridusе ja kultuuriala seadusi.

Järjekorras kolmandana ilmub nüüd kõide nr. 11, millesse on koondatud põllumajanduse, metsanduse ja maakorralduse kohta puutuwad seadused.

Sinna kõitesse koondub üldiselt umbes 60 põllumajanduslikku seadust,

mis jagatakse oma iseloomult nelja jakku. Esimeses jaos leiawad käsitlemist põllumajanduslikud seadused, mida on arwult umbes 30. Teise jao moodustab metsandus, millisel alal on 3 seadust. Kolmanda jao wõtawad oma alla seadused katastri ja maakorralduse alal, milliseid on kokku 26 seadust. Neljandas jaos on jahinduse ja kalapüügi kohta 2 seadust.

Seaduste kodifitseerimine toimub Põllutööministeeriumi koostööl Kohtuministeeriumiga.

Kodifitseerimisel awaldatakse ainult neid seadusi, mis kannawad püsiwat iseloomu,

kuna wälja jääwad kõik need seadused, mis on teatawa ülesmineku laadiga ning seetõttu kiiresti aegunud.

Seaduste kodifitseerimisel waadatakse neid üle ka sisulisest seisukohast, nõnda et nad wastaksid täielikult praegusele olukorrale. Näiteks ei tule kodifitseerimisel wanades seadustes tarwitusele enam kaubandus-tööstusminister wõi muud wanad nimetused, milliseid praegu enam ei ole tarwitusel.

Sisulises küljes wiiakse läbi ka muid wäiksemaid muudatusi, mis seaduste rakendamisel tegelikus elus hiljem on osutunud wajalikuks.

Seadusi täiendatakse wajaduse korral ning samuti jäetakse wälja möningaid osasid,

millede suhtes praktika on näidanud, et nende täitmine on seotud raskustega. Sääraseid wäiksemaid muudatusi wõib esineda umbes 2/3 osa seaduste juures. Kõik need sisulised muudatused wiiakse läbi seadusandlikus korras ühise seadusega „Seaduste Kogu 11. kõites awaldatawate seaduste muutmise ja täiendamise seadus".

Töö Põllutööministeeriumis oma ala seaduste kodifitseerimiseks algas kewadel ning tahetakse läbi wiia 1. oktoobriks. Seejärele läheb material Kohtuministeeriumile järelewaatamiseks, mille järele kodifitseeritud seadused pannakse maksma. Kui maksmapanek sünnib dekreedi korras, siis wõiks kõide ilmuda juba tulewa aasta alguseks. Kui aga kodifitseeritud seadused tulewad arutusele parlamenti, siis oleneb maksmahakkamise aeg sellest, millal parlament neid jõuab läbi waadata.

Oma mahult kujuneb põllumajanduslike seaduste kõide õige tüsedaks.

Eelmine kõide, mis sisaldas haridusе- ja kultuuriala seadusi, oli 200 lehekülge paks, kuid põllumajanduslike seaduste kõide kujuneb sellest mahukamaks.

Kallaletung Kadaka teel.

Mehele löödi pimeduses haaw pähe.

Tallinna Ühishaigekassa haiglasse toodi esmaspäewa õhtul rawitsusele Jaan Tamm, 44 aastat wana, eluk. Kadaka teel nr. 85, kellele oli teraritstaga löödud haaw pähe. Haaw iseeneseest pole just raske, kuid mees oli kaotanud rohkelt werd.

J. Tamm oli tulnud õhtul töölt ja wiibinud oma kodu lähedal, kui pimedusest karamud keegi tundmatu mees ta juurde ja löönud hoobi pähe ning teise kätte. Wiimane haaw aga on üsna wäike. Lööja isik on seni jäänud selgumataks.

Purjus mootorrattur jäi auto alla.

Raske liiklemisõnnetus Pärnumaal.

Pärnu-Paide maanteel, Wändra alewiku lähedal juhtus esmaspäewa öösl raske liiklemisõnnetus, mille tagajärjel 19-aastane Endel Puul, elukoht Wana-Wändra wallas Waki külas, sai elukardetawaid wigastusi. Nimelt põrkasid ööpimeduses kokku sõidnuto P—91 ja kerge mootorratas P—822, kusjuures wiimase juht Endel Puul paisati peaga maanteele. Noormehel purunes pealuu, kuna otsmikule ja näole tekkis sügawaid, kuni lnuni ulatuwaid haawu. Kokkupõrkel purunes ta mootorratas täielikult, kuna auto ei saanud wigastada.

Õnnetusohwer toimetati otsekohe sündmuspaigalt Pärnu linna haiglasse, kus ta terwislik seisukord tunnistati arstide poolt wäga raskeks.

Õnnetuse põhjusi selgitawad praegu ametwõimud, kuid juba praegu näib päris tõenäolikuna süüdi olewat Endel Puul. Ta oli õnnetuse ajal täiesti joobnud olekus, sõites mingisuguselt peolt koju. Ka puudus tal mootorratta juhtimisluba. Sõidut, millega ta autole otsa sõitis ja mis purunes täielikult, kuulus Hubert Ehale. Sõiduautot P—91 juhtis Karl Liiwak, kes õnnetuse ajal oli täiesti kaines olekus ja kes omab ka teise järgu juhtimisloa.

Henlein katkestas sidemed Prahaga.

Inglismaa valmistab laevastiku üldmobilisatsiooni.

ETA. Asch, 14. septembril.

(DNB.) Konrad Henleinil on olnud nõupidamine seisukorra üle sudeedisakslaste delegatsiooniga, kes peab läbirääkimisi Praha valitsusega. Kuna viimase 48 tunni jooksul toimunud vahejuhtumite ja teisipäeva õhtul sudeedisakslaste erakonna poolt esitatud nõudmiste mittetäitmise tagajärjel ei ole eeldusi läbirääkimiste jatkamiseks, siis Konrad Henlein on vabastanud delegatsiooni oma ülesandest. Samal ajal Henlein avaldas rahvasaadikuile Kundtile, Petersile, Roschele, Sebekovskyle ja Schicketanzile tänu tehtud töö eest.

ETA. London, 14. septembril.

(Havas). Tshehhoslovakkia saatkond teatab, et Tshehhoslovakkia saadik Masaryk on saanud öösi Prahast teateid, millede järele Henlein on teatanud kesköösl Tshehhoslovakkia peaministrile Hodzale, et praeguses olukorras on võimatu jatkata läbirääkimisi.

ETA. London, 14. septembril.

(DNB.) „Daily Maili" diplomaatlik korrespondent teatab, et peaminister Chamberlainil on olnud kesköösl pikk telefoniline läbirääkimine Prantsuse peaministri Daladier'ga. Ühtlasi olevat tehtud ettevalmistusi mõlema maa kindralstaapide läbirääkimisteks. Läbirääkimised algavat viivitamatult. Läbirääkimisil arutatavat abinõusid sõjalaevastiku tälelikuks mobiliseerimiseks, mida Briti valitsus olevat juba otsustanud, nagu teatab leht.

ETA. Nürnberg, 14. septembril.

(Reuter.) Siinseis ringkonnis on elavalt arutatud rahvahääletuse võimalust Tshehhoslovakkias. Poliitilised ringkonnad, eriti aga Saksa ringkonnad, on avaldanud arvamist, et saadetaks Briti vägesid sudeedi-sakslaste piirkonda korda säilitama, nagu seda teostati varem Saarimaal.

ETA. Paris, 14. septembril.

(Reuter.) Leon Blum soovitab „Populaire'is" rahvusvahelise kontrolli sisseseadmist sudeedi-sakslaste piirkonnas. Sama soovitab ka Pertinax „Ordre'is".

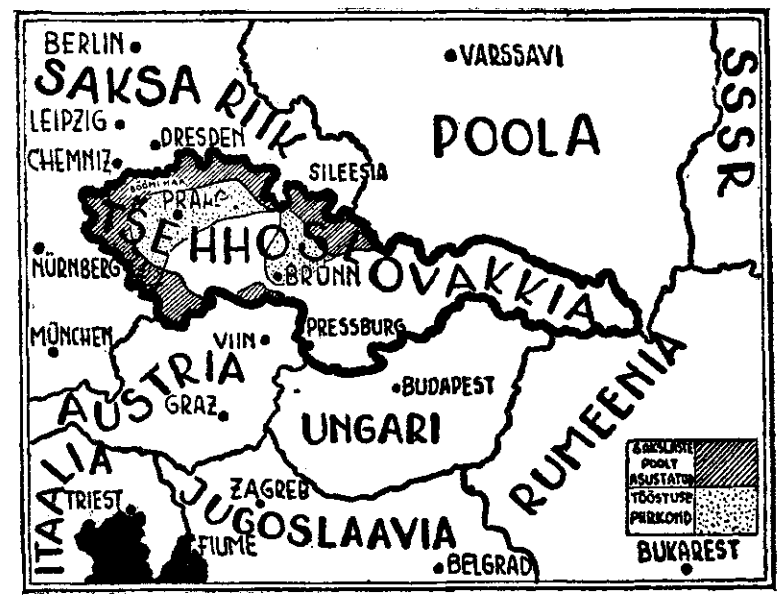

Niisugune on Tshehhoslovakkia asend

Euroopa südames. Saksamaa koos endise Austria maa-alaga haarab Tshehhoslovakkia tähtsama osa nagu pähkli tangide vahele. Riigi kitsamat osa piirab põhjast Poola, lõunast Ungari ja Rumeenia. Kui Venemaa tahaks saata oma vägesid Tshehhoslovakkiale appi, siis peaks ta — nagu kaardilt selgesti nähtub — läbima kas Poola või Rumeenia maa-ala. Prantsuse telegraafiagentuuri teatel olevat Rumeenia vägede läbilaskmiseks juba oma nõusoleku andnud. Mis teeb Poola sõja puhkemise korral, selle kohta puudub täis selgus. Ei tohi unustada, et Tshehhoslovakkias vastu Poola piiri elutseb umbes 80.000 poolakat, kes samuti suure ägedusega on võidelnud oma õiguste eest ning kellele Poola avalikkuses korduvalt on tõotatud tuge. Ka Ungari osa sõjariistus konflikti korral Saksamaa ning Tshehhoslovakkia vahel pole täiesti selge. Tshehhoslovakkias, vastu Ungari piiri, elutseb umbes 700.000 ungarlast, kes ka oma nõudmiste terava otsa on juhtinud Praha valitsuse vastu ja kelle äralõigatust emamaast Ungari püsivalt on taga kurtnud. Kuid Ungari seisab Rumeenia ja Jugoslaavia surve all, kes, ühendatuna Tshehhoslovakkiaga Väikeliidus, arvatavasti ei jääks Ungari sekkalöömist rahulikult pealt vaatama. Üheks suureks teguriks on muidugi ka Itaalia.

Tulistamised ja meeleavaldused.

ETA. Praha, 14. sept.

(Havas.) Marienbadis on olnud eile wahejuhtumeid. Kell 11 henleinistid tegid korralduse, et suletaks kõik ärid ja pandaks seisma wabrikud. Samal ajal heisati majadel haakristilipud. Tsiwiilisikud, kes kandsid käesidemeid haakristimärgiga, juhtisid ja korraldasid liiklemist kahe tunni kestel. Ka suurem osa juute sulges oma ärid. Paljud juudid on sõitnud Marienbadist Prahasse.

Edasi awaldatakse lähemaid teateid wahejuhtumite kohta, mis on toimunud mujal sudeedi-sakslaste piirkonnis. Teplices on korraldatud mitu meeleawaldust. Seal on pekstud sudeedi-sakslaste rahwasaadikut Zippeliust. Ühtlasi on saanud haawata kolm politseinikku. Sternbergis on korraldanud 5000 isikut meeleawalduse. Sudeedi-sakslased on okupeerinud ühe waksali, kus samuti on heisatud haakristilipp. Bezdruzices on meeleawaldusest osa wõtnud 150 isikut. Ühtlasi on seal tulistatud üht tshehhi ametnikku ja sandarmit. Saraz Nadhoris relwastatud henleinistid on tunginud ühte tshehhi kooli ja postihoonesse, sundides kooli õpetajaid ja postiametnikke lahkuma sudeedi-sakslaste piirkonnast ja sõitma Prahasse. Ametnikel ei olnud isegi wõimalust kaasa wõtta pakke. Samal ajal sudeedi-sakslased hüüdsid: „Tshehhi koertel ei ole midagi tegemist piirkonnis, mis kuuluwad Saksamaale." Marienbadis, Karlsbadis ja paljudes teistes kohtades on kõikjal heisatud haakristilipud.

Soomusautod tegevuses.

ETA. Cheb, 14. septembril.

(DNB.) Teisipäewa õhtul oli seisukord Chebis ikka weel wäga tõsine. Elanikud ei julge ilmuda tänawaile. Kõik wälisapääsud linnast on suletud. Raudteeliiklemine seisab peagu täielikult. Ka posti- ja telefoniühendused on täielikult katkenud. Haselbachis on tshehhi ametnikud tulistanud üht autot sudeedi-saksa erakonna liikmetega. Üks sudeedi-sakslane on saanud surma. Teised põgenesid metsa, kus neid tulistati weel umbes pool tundi.

Saksa telegraafiagentuur teatab weel, et Tshehhi sandarmeeria on Falkenau lähedal awanud teisipäewal kolm korda tule elanikele. Kolm sudeedi-sakslast on saanud surma ja paljud teised raskesti wigastada. Karlsbadi lähedal on tshehhide poolt maha lastud üks sudeedi-sakslane. Teplas on tshehhi soomusautod sõitnud läbi linna ja tulistanud akendest lehwiwaid haakristilippe.

ETA. Praha, 14. septembril.

(Havas.) Ühenduses eilsete sündmustega oli Praha peatänawaile kogunenud umbes 80.000 isikut. Politseid tuli kõwendada, et korda säilitada. Korra säilitamiseks olid mobiliseeritud ka kaitseliitlased. Kogunemine tänawail suuremates rühmades on keelatud. Kõik rühmad, mis koosnesid wiiest isikust, aeti kohe laiali. Prahas on suletud kõik sakslaste majad, nende seas ka maja, mis kuulub Saksa saatkonnale. Tugewad politseipatrullid asuwad kõigi sakslaste majade juures. Seni ei ole Prahas toimunud weel ühtki wahejuhtumit.

Kivirahe sandarmitele.

ETA. Praha, 14. sept.

(Havas.) Wahejuhtumi kohta Cesky Krumlowis teatatakse, et seal on kogunenud rahwahulk ühele platsile filmapilgul, kui sealt möödus sandarmeeria. Sandarmeeriale on wisatud kiwidega. Ühtlasi on tulistatud sandarmeeriat rahwa hulgast. Sandarmeeria hakkas rahwahulka laiali ajama. Seejuures tekkis kokkupõrkeid, kus üks politseinik on saanud raskesti haawata. Ta on toimetatud haigalasse. 25 meeleawaldajat on wangistatud.

Rahustavaid teateid.

Sõjaseisukord wõidakse kaotada weel täna.

ETA. Praha, 14. sept.

(Havas.) Tshehhoslowakkia ministrite nõukogu teisipäewa-õhtune koosolek lõppes kell 23.15. Praha walitsuse ringkonnist seletati, et ei ole wastatud sudeedi-sakslaste ultimaatumile. Samal ajal tähendati, et seisukorras on märgata teatawat kokkuleppe saawutamist.

Lord Runcimani missiooni liige Ashton-Gwatkin sõitis õhtul Karlsbadi, mis asub Henleini peakorteri lähedal. Teiselt poolt teatatakse, et Inglise ja Prantsuse saadikud külastasid õhtul peaminister Hodzat. Seepärast arwatakse, et waheltsobituse tagajärjel mõlema poole wahel on saawutatud esialgne lähenemine mõnedes punktides. Walitsuse ringkonnis ollakse arwamisel, et sõjaseisukord wõidakse kaotada niipea, kui on kord sudeedi-sakslaste piirkonnis uuesti jalule seatud. Keegi ei kahtle selles, et seda wõidakse teostada juba täna, kui seda soowiwad sudeedi-sakslaste juhid. Lõpuks teatatakse, et kogu Tshehhoslowakkias on walitsemas kord ja rahu.

ETA. Pariis, 14. sept.

(Havas.) Tshehhoslowakkia saadikul Osuskyl oli eile õhtul kell 22.30 lühike läbirääkimine Prantsuse wälisministri Bonnet'ga. Tshehhoslowakkia saadik teatas Prantsuse wälisministrile wastuse, mille Hodza walitsus on annud sudeedi-sakslaste ultimaatumile.

Teiselt poolt kinnitatakse, et wiimaste Prahast saabunud teadete järele on kord õhtul uuesti jalule seatud ringkonnis, kus olid toimunud wahejuhtumid.

Nõukogude Wenel 10.000 lennukit.

Lindberg on kutsutud nõuandjaks õhujõudude kõvendamisel.

Helsingi, 14. sept.

Rootsi lehe „Swenska-Presseni" teatel on kuulus Ameerika lendur Lindberg eksperdina kutsutud Wenesse üldise õhukaitse kawa wäljatöötamiseks. Wenelased kawatsewad ehitada õhulaewastikku, mis ületaks oma wõimelt kõikide Euroopa suurriikide õhujõud. Juba praegu wõib Wenemaa wälja panna kuni 10.000 sõjalennukit, kuid suur osa neist siiski pole sõjas kuigi kõlbulikud.

Jutuajamisel Lindbergiga on puudutatud peaasjalikult küsimust, missugune lennuki tüüp oleks Wenemaale kõige kohasem ja kuidas tuleks rajada uus lennukite tööstus.

Voroshilovi ettekanne täidesaatva komitee kinnisel koosolekul.

London, 14. sept.

Moskwa teatel Nõukogude täidesaatwa komitee erakorralisel istungil arutatud ähwardawa sõja küsimust. Marssal Woroshilow esines kinnisel koosolekul 3-tunnilise ettekandega.

Venemaa korraldab sõjatransporti.

Helsingi, 14. sept.

„Swenska-Presseni" teatel, mis saabud Moskwast, on teedekomissar Kaganowitsh annud käsu, et kõik wee- ja liikumisabinõud peawad täielikus korras olema, et wõimalik oleks edasi toimetada sõjawäge ja warustust.

Marssal Blücheri abi kindral Fedko on Kaug-Idast tagasi kutsutud ja on nüüd sõitnud Ukrainasse sealseid sõjawägesid üle waatama.

Briti valitsus pidevalt koos.

ETA. London, 14. septembril.

(Havas.) Briti walitsuse liikmed, kes peagu kogu eilse päewa olid wõtnud osa wäga tähtsast nõupidamisest Downing Streetil, tegid õhtul lühikese wahejaa kehakinnituse wõtmiseks, ja tulid siis uuesti kokku. Kell 22 peaminister Chamberlain wälisminister lord Halifax, siseminister Hoare ja warakantsler sir John Simon jatkasid weel nõupidamist.

Vene vägedel luba marssida läbi Rumeenia.

Kui Saksamaa algab sõda.

ETA. Genf, 14. septembril.

(Reuter.) On põhjust arwata, et Wene ja Rumeenia delegaatide wahel o nsiin saawutatud kokkulepe, mille järele Wene wägedele wõimaldatakse läbimarssimist Rumeeniast, kui Saksamaa peaks Tshehhoslowakkiale kallale tungima. Mõned ringkonnad arwawad teadwat, et Wene wägede läbimarssimiseks määratakse Rumeenias wiie miili laiune koridor.

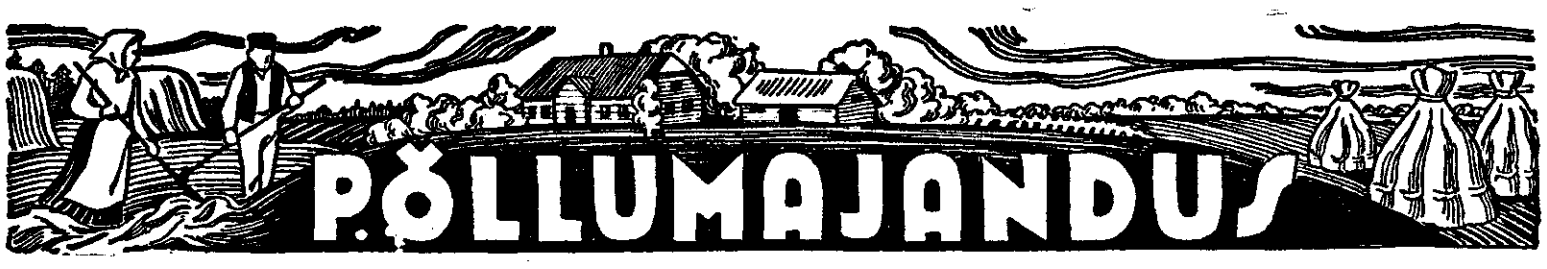

Piimaga ümberkäimine nõuab hoolt.

Piimanõud olgu korralikud ja neid pestagu hoolikalt. Piimanõude aurutamine.

Sügisepoole suwel teeb meil tawaliselt raskusi piima korralik hoid. Piim kipub kaotama wäga kiiresti oma wäärtuse, hapneb, ega ole tarwitataw siis rõõskpiimana. Seda põhjustab sügissuwel olew eriti suur pisilaste rohkus õhus, nii õhus kui ka kõikidel esemetel. Pisilaste rohkus on tingitud niiskemast õhust kui suwel ja ilmneb eriti soojade ilmade kestmisel. Ka tänawune ilmastik on wäga soodne igasuguste pisilaste paljunemiseks ja seetõttu on tänawu eriti raskusi piimaga. Siia lisaks tuleb weel weepuudus, mis ei lase pesta korralikult piimanõusid. Nimetatud asjaolud on ka põhjuseks, miks on praegu raskusi wälismaale minetwa rõõskpiima hoidmisel hapnemisest. Ja seetõttu mitmed talud, kus tawaliselt toodetakse wäga head piima, ei ole praegusel filmapilgul wõimelised tootma kõrgetele nõuetele wastatwat 1. waliku rõõskpiima. Tuletame seepärast lühidalt meelde nõudeid, mis on hea piima tootmisel ja põhjusi, miks piim ruttu kaotab palju oma wäärtusest.

Piima wäärtusele wäga suurt mõju awaldawad nõud, milledest piim peab läbi käima enne kui meiereisse jõuab. Kõigepealt lüpsik. Lüpsikuks ei kõlba iga roostepleekidega pang, waid lüpsik olgu eriline, ainult lüpsiks tarwitataw pang, seest inglistinaga paksult tinutatud. Lüpsiku sisemine pind olgu sile, samuti olgu kõik uurded korralikult tina täis, et lüpsikut oleks kergem puhastada. Kõikides pragudes, konarlustes, mõlkides, roostepleekides leiawad soodsa warjupaiga paljunemiseks igasugused piimarikkuwad pisilased ja nende wäljasaamine sealt ei ole kerge.

Sama tähtis kui lüpsiku puhtus, on ka kurna ja piimaweokannude puhtus. Ka need olgu ilma igasuguste eelpoolnimetatud puudusteta ja kergesti puhastatawad.

Suur tähtsus piima alalhoiduwusele on piimanõude pesemine. Piimanõude pesemise käik üldiselt on järgmine: kõigepealt eelloputus puhta ja külma weega, millele järgneb pesemine kuuma soodaweega ja järelloputus puhta keewa weega. Pesusoodat wõetagu peotäis pange weele. Järelloputus sündigu tingimata keewa weega, kuna see häwitab peale pesemist allesjäänud pisikud. Ka keewa weega loputatud nõud kuiwatawad kiiremini ja roostetamise hädaoht on wäiksem. Nõude pesemine sündigu wastawate harjadega, millega on wõimalik mustust igalt poolt kätte saada. Pesemine lapiga ja leige weega on halwem kui pesemata jätmine. Lapiga hõõrutakse piimajäänud kõrgemad nõuded, mis piimale seatud.

teks ja raswa mööda nõu seinu laiali ning pisilased ühes sellega. Siis hiljem pääsewad pisilased nii öelda, igast küljest piimale „kallale".

Nõude pesemise järele on soowitaw piimanõusid aurutada, millega häwitame wiimase kui pisilase. Aurutajaks kõlbab ka lihtne pada, mille kaanest paneme 5 sm. jämeduse ja 15—20 sm. pikkuse toru läbi. Pajas aetakse paar liitrit wett keema ja piimakann ajetatakse kummuli asendis toru kohta. Niimoodi auru piimanõusse lastes on 5 minuti jooksul nõu peagu täielikult waba pisilastest. Samuti aurutame ka aegajalt lüpsikuid.

Edasi tuleb rõhku panna korralikule piima kurnamisele. Igasugused kurnalapid tuleb kaltsukaupmehele anda ja kurnamisel tarwitada erilisi piimakurne watiga. Ka odawam ligniin kõlbab selleks otstarbeks.

Kui oleme piimanõud korralikult pesnud ja piima puhtalt lüpsnud ja kurnanud, siis tuleb see kohe maha jahutada wõimalikult alla 10° C. järele. Oleme niiwiisi piima eest õieti hoolitsenud, ei ole karta piima kiiret rikneməist ja piim annab wälja ka kõrgemad nõuded, mis piimale seatud.

Heinajahu veskil.

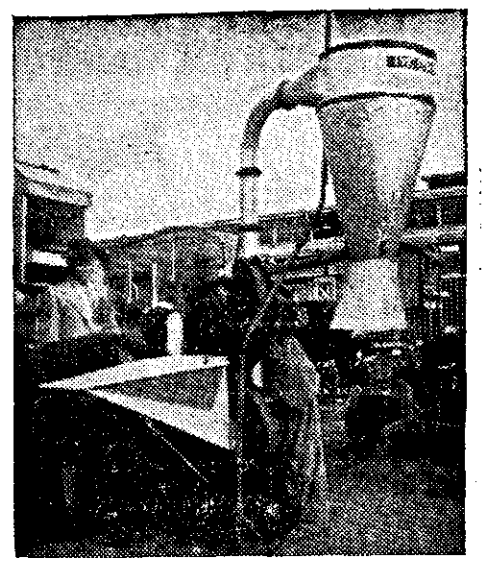

Tallinna põllumajanduslikul näitusel oli wälja pandud mootorijõuline heinajahu weski. Algul paistab nagu imelik, et miks heinu jahuks jahwatada, neid sööwad ju hobused ja lehmad terweltki. Kuid ega hobuste ja lehmade tarwis olegi heinajahu — seda söödetakse wäiksematele loomadele — sigadele ja kanadele.

Heinajahu sigadele wõib sööta 15—20% kogu söödahulgast. Seejuures ei sobi heinajahu põrsastele ega kaswawatele sigadele, kultidele ja teistele wanematele sigadele. Muidugi ei kõlba heinajahu walmistada sooega metsaheinast, waid selleks wõetakse kõige parem, ristikurikkam noor põlluhein. Kõrgemäärituslikku walgurikast heinajahu saab noorest lutsernist. Sigadele söötes tuleb heinajahu wõtta täitesöödana, kui muid tätte-sööti wähe.

Ka kanadele söödetakse talwel heinajahu. Sieti peakski korralikus kanakaswatuses talwel kanadele weidi heinajahu söötma. Heinajahul on hea mõju munakollase wärwusele. Teatawasti jäämad talwiste munade rebud liiga walkjaks ja seetõttu lauamunadena ei ole kõige isuäratawamad. Kui aga söödame kanadele weidi heinajahu, siis muutub munakollane ilusaks tumekollaseks. Heinajahu on soowitaw sööta kanadele 8—10 gr päewas kana kohta.

Meil töötab praegu Amblas heinajahu weski, kus jahwatatakse heinu soowijatele. Jahwatustasu olewat kuuldawasti 1 sent kilolt.

Maanoorte elu Pärnumaal.

Hobuserakendamise wõistlus Pärnumaa maanoorte suwipäeval Häädemeestel.

Maanoorte liikumise esimesi taimi tekkis Pärnumaal juba üle 10 a. tagasi. Nii asutati 1927. a. Seliste Noorte Põllumajandusklubi, kes edukalt töötab ka praegu omaaegse asutaja noorpõllumehe Juhan Ojametsa juhtimisel. Hiljem asutati maanoorteringe järjest juurde ning peatselt tekkis suurem maanoorte liikumise kestus ka Saarde kihelkonda, kus agronoomina sellal tegutses praegune maanoortenõunik Elmar Nugis. Praegu tegutseb maakonnas 32 maanoorteringi.

Esimestel aastatel oli maanoorteringide töötamine wäga raske. Ei leitud kaua aega õiget, meie loomukohast joont, mida mööda sammuda. Uudisena sissetoodud idee, — maatulundusliku alusel noorte organiseerimine põhimõtteliselt oli õige. See töi maanoortesse palju waimustust ja suure tööwälja, kuhu noored said juhtida oma ülewoolawa energia, — kuid töömetoodika ei sobinud laenatud kujul meie oludesse. Puudus eestlase omapära. Wiimase puuduse üle kurdeti kõikjal. Algas siis omal jõul katsetamine ja meie maanoortele loomukohaste töötwiiside ja tegewuse otsimise ajajärk. Korduwate õnnestumiste, ebaõnnestumiste ja kogemuste wiljana kujuneski tosina aastate jooksul oma kindlapiiriline töö ja tegewus, kus maanoorteringid oma kõrgemaks ülesandeks on seadnud peale maatulundusliku ala ka noore kui inimese kõlbelise ja seltskondliku kaswatuse.

Praegu on maakonnas maanoorte töö jagatud arwult 6 Põllutöökoja konwendi piirkonda, maanoorte wanematega eesotsas. Konwentide maanoorte ühendustest, milliste moodustamisele asuti hiljuti — tegutsewad Pärnu konwendi ühendus konwendi maanoorte wanema A. Kallastega eesotsas ning Audru konwendi ühendus maanoorte wanema A. Lelle juhtimisel. Konwendi noortewanemateks on weel määratud Jaagupi konwenti kohalik maanoorte tegelane M. Reinsalu ja Wändra konwenti endine põllumajandusinstruktor ja praegune tegelik põllumees Heinrich Ora.

Maakondlikuks maanoorte wanemaks on maanõunik ja Riigiwolikogu liige Jüri Loowäli ja Põllutöökoja maanoorte instruktoriks Aug. Murd.

Suurema üritusena wäärib märkimist hästi õnnestunud tänawune maanoorte suwipäew Häädemeestel, mida külastas ka üleriiklik maanooretejuht Põllutöökoja esimees A. Jürima ühes peasekretär J. Törmakülaga, kellede külakost sisukate ja sütitawate kõnede näol, leidis noortes ka wäärilist wastukaja.

Konwentide ühenduste koosolekutel on eelolewa aasta tööks awasse wõetud maanoorteringide senise töö süwendamine, elustamine ja põhjalikumaks muutmine — maanoorte organiseerimise põhialuste ja juhiste kohaselt. Ühes olemasolewate ringide töö süwendamisega aga tahetakse tihendada ka organiseeritud maanoorte wõrku. Uute ringide organiseerimisel püütakse wälja jõuda normaalse ja iseeneseštmõistetawa olukorrani, kus maanoorteringi wanemaks oleks kohalik algkooliõpetaja. Ühtlasi püütakse eesmärgini, et wõimalikult iga algkooli piirkonda saaks organisatsioon koolist lahkuwale noorele, et see ei jääks kaswatuslikult tänatwa ning walimata ja sobimata seltskonna hooleks.

Et see eesmärk wõimatu pole, näitab meile tegelik elu juba paljudest Pärnumaa koolidest, kus maanoorteringide tegewust juhiwad õpetajad. Wäärib märkimist, et need õpetajad tähendawad ise põhimõtteliselt wäga õieti, et kooli lõpetanud noorte juhtimine ja edasikaswatamine wäljaspool kooli on kooliõpetaja püham kohus ning muid seltskonnatöid teeme waid niipalju, kui koolitöö ja noorte juhtimine seda wõimaldab.

A. M.

Kadrinas wõistlevad maanoored tõlkjaga.

Kadrina konwendi piires töötawad kaks maanoorteringi — Kadrinas ja Imastus. Wiimane on alles noor ring, liikmeid umbes 15; ringiwanemaks on kohalik koolijuhataja W. Wiikmann.

Aktiiwselt on töötanud Kadrina maanoortering ringiwanema H. Kübarsepa juhtimisel. H. Kübarsepp on muide ka konwendi maanoorte wanem.

Ring on suwe kestel korraldanud töökoosolekuid, rajanud Kadrina rahwaaeda heintaimede waatluslapid, korraldanud wäetuskatseid jne. Juulis korraldasid Kadrina maanoored *suuremaulatusliku tõlkja-tõrje (rakwere-raibe)* päewa. Kõnega esines Põllutöökoja taimekaswatuse nõunik agr. R. Leetoja. Päewakohaselt oli koosolekusaal ja kõnepult dekoreeritud tõlkjaga.

Kadrina näitusel 28. aug. toimunud weistehindamise ja heintaimede määramise wõistluste eel korraldati wastawaid kursusi maanoortele. Wõistlustel oli weistehindajaid 9 ja heintaimede määrajaid 5. Näitusel esineti ka oma wäljapanekutega.

Wiru metsaühingu annetusena omab ring wäikese okaspuu-taimeaia, mille eest hoolitsewad liikmed kordamööda.

Maanoorteringid asutawad keelpillide-orkestreid.

Waatamata sellele, et maal wäga paljudes kohtades on puhkpillideorkestreid, on Tartumaal noorte organisatsioonides käesolewal sügisel kümmekond kohas kawatsus asutada juure weel keelpillideorkestreid ja seda sellepärast, et noorte omawahelistel kooswiibimistel ja pidudel wäljast orkestrid nõuawad kõrgeid tasusid ning sellega wiiwad ära kogu pidude ja muude sellesarnaste ürituste sissetulekud ning pealegi on noored ise wiimasteist wäga waimustatud.

Praegu keelpillideorkestreid Tartumaal on Kiwijärwe, Halliku, Sarakuse, Unipiha ja Rasina maanoorteringidel, kelledest esimene esines möödunud Tartu näitusel ja sai wäga sooja ja tunnustawa poolehoiu osalisteks.

Orkestrid on 5—12-pillised ja mängijateks on erandituit noored ise 13—25 aastani.

Uute orkestrite asutamise mõte on ilmselt kerkinud Alatskiwi, Konguta, Mehikoorma, Lohusuu ja teistes noorteringides.

Tartumaal tuleb rida maanoorte-juhtide kursusi.

Tartumaa Maanoorteühenduses neil päewil walminud kawade järele tuleb eeltulewal sügisel ja talwel Tartumaal korraldamisele 10 noortejuhtide kursust, milledest üks on mõeldud maakonna ulatuses ja peetakse Tartus. Nimetatud kursus on eeskätt mõeldud ringide wanematele-koolijuhatajatele ja aiandusassistentidele. Kursus tuleb nii teoreetilise kui ka praktilise iseloomuga. Teoreetiliselt käsitatakse mitmesuguseid ringi sisemisse ellu ja asjaajamisse puutuwaid küsimusi ja praktiliselt ringi liikmete töösoskuse tõstmiseks mõnmgaid sellega seotsesolewaid alasid.

Kohtadel tulewad aga konwendi piirkonnalised noortejuhtide kursused ja need toimuwad kõigis konwentides, kusjuures Tartu ja Raadi konwendi kursused koos Tartus peetakse. Konwentides korraldamisele tulewatel kursustel käsitatakse kana- ja heinaseemne kaswatamisega seotsesolewaid küsimusi.

Wastawa ala juhtide juhatusel walmistatakse neil kursustel kanala eeskujulik sisustus ja muud kanapidamise juures tarwisminewad esemed, ühtlasi ka heinaseemne kaswatamise juures tarwisminewad külwi-, harimise ja koristamise abinõud.

Kursuste ajad ja kohad ei ole weel lõplikult otsustatud, kuna wiimased olenewad wäga suurel määral kohalikkudest oludest.

Noorsoojuhtide kool Järwamaal.

Kui igal pool kurdetakse noorsoojuhtide puudust, siis Järwa maanoored asutid möödunud sügisel otseselt juhikriisi lahendamisele. Et et piisanud kursustest, siis asutati noorsoojuhtide ettewalmistuseks alaline „Järwa Noorsoojuhtide kool."

Kooli kawa tugineb kahele suurele osale: teoreetiliste oskuste omandamisele ja täiendamisele loengute abil ja otseste praktiliste juhikohuste täitmisele õpiringides ning töörühmades töötamisega koos ekskursioonide ja õppelaagriga.

Möödunud talwel käis kool koos 5-el korral, kokku umbes 200 töötundi, lisaks weel kodused ülesanded. Õpilasi (alalisi) oli paarikümne ümber. Koolitöö jatkub korduwalt nädalil weel sügisel. Siis järgnewad ekstamid ja nende soowitajad loetakse juhtidekooli noorema astme lõpetanuiks.

Kool töötas siiani Wodja Põllutöökooli ruumes.

Kooli juhtkonna moodustasid: R. Leetoja, E. Roosaare ja A. Piirsalu. Lektoritena esinesid noorsoo-, kooli- ja põllumajandustegelased, kui ka mitmesugused eriteadlased.

Simunas tuleb maanoorte päew.

Simuna konwendi ühendus on nooremaid Wirumaal. Ainult kaks Simuna maanoorte ringi — nimelt Paaswere-Munga ja Rahkla maanoorte ringid wõiwad tagasi waadata pikemaajalisele intensiiwsele tegewusele. Esimest juhib ringiwanemana E. Haawisto ja teist A. Sirelpuu ja J. Parm.

18. septembril korraldab nimetatud ühendus suurema noortepäewa ja lõikuspüha Simuna alewikus, kus kõnega esineb Põllutöökoja peasekretär J. Törmakülа. Nimetatud päewal toimuwad ka mitmesugused maanoorte tõowõistlused.

Maanoored...

Maanoorte tööst Läänemaal.

Alates 1935. a. tegutseb Läänemaa maanoorte organisatsioonide töö koordineerimiseks kogu maakonna ulatuses Läänemaa Maanoorte Ühendus, kuhu on praegu koondunud 35 maakonnas asuvat maanoorte organisatsiooni. Käesolew aasta on olnud tegewusmõttes üks intensiiwsemaid Läänemaa maanoorte peres, sest järjest arenew üleriigiline maanoorte liikumine on toonud ka järjest uusi algatusi ja ülesandeid, milliseid kõige otstarbekohasemalt saab rakendada maanoorte ringide tegewuse kaudu.

Kuna käesolewa aasta kewadel oli üleriigiliselt käimas suurem kodukaunistamise aktsioon, siis oli Läänemaa maanoorte tegewus kewadel suunatud ka selle aktsiooni edukaks läbiwiimiseks oma maakonna ulatuses. Eeltäitt korraldati wastawasiusiisi loenguid, päewi, ühiselt istutusmaterjali muretsemist, asutati maanoorte ringide juure rida kodukaunistamise töörühmi jne. Ühtlasi käis ka maakonnas wärwimiskursuste korraldamine maanoorte ringide kaudu, kus õppejõuna kasutati Lääne maawalitsuse poolt selleks ametisse palgatud eritööjõudu. Suwise tegewuse kestel wiidi maanoorte ringides läbi terwe rida tööettewõtteid põllumajanduse alalt, milledest tähtsamatest wõiks nimetada sordiwiilja muretsemist, wiljapuuaedade asutamist ja mitmesugu õpetlikke katseid sordiwõrdluse ja wäetuse alal. Ühtlasi ei saa siinkohal jätta märkimata ka seda tööd, mis Läänemaa maanoored käesolewal aastal on teinud wiljaseemne puhtimise propaganda alal. Põllutöökojalt saadud laks kuiwpuhtimise aparaati anti wälja Sinalepa ja Watla maanoorte ringidele, kelledelt esimene on puhtinud ligi neli tuhat kg. ja teine mõnisada kg. wähem sordiwilja. Peale selle on wiie maanoorte ringi juures korraldatud seemnewilja puhtimise demonstratsioone, mis on aidanud omakorda selgitada seemnewilja puhtimise tarwidust ja ka tööoskusi sel alal. Maanoorte organisatsioonide töö on järjest üle minemas tegeliku töö põhimõttele, sins korraldati Haapsalu Konwendi Maanoorte Ühenduse poolt Sinalepa maanoorte ringi juures põllumajanduslik maanoorte õppelaager, kus noortel oli wõimalus wastawa ala eriteadlaste juhatusel omandada tööoskusi ja kogemusi põljudel põllumajanduse aladel. Peale kõige muu tegewuse leidis suwel aset suure maakondliku ühise ettewõttena Wigala põllundus- ja aianduskooli juures Läänemaa maanoorte suwipäew, mis kujunes oma ulatuselt suureks maakondlikuks peopäewaks. Suwipäewal korraldati mitmed põllumajanduslikud töötõistlused, piduliit aktus, wõimlemine ja rahwatantsu ettekandeid, kus esinesid ka E. Wõimlejate Liidu wõimlemis- ja rahwatantsu rühmad. Samalaadseid maanoorte päewi peeti weel Haapsalu Konwendi Maanoorte Ühenduse poolt Lähtru algkooli juures, kus olid kawas jällegi esikohal tööwõistlused, andes wõimaluse proowile panna konwendi maanoorte teadmisi, oskusi ja wõimeid põllumajanduslike tööde alal.

J. Toomiste.

Algawad Põllutöökoja puutöökursused.

Puutöökursusi soovitakse korraldada üle maa. Kursuste kava.

Eelmiste aastate eeskujul korraldab Põllutöökoja Ehitustalitus ka tänawu aasta alates 17. oktoobrist puutöökursusi.

Huwi nimetatud kursuste wastu on maal wäga suur, mida kujukalt näitab asjaolu, et tänini on soowinud puutöökursuste korraldamist 170 organisatsiooni. Krediidi nappuse pärast pole aga Põllutöökojal niipalju tööjõude kasutada, et kõiki kursuste soowijaid rahuldada, tänawu saadakse korraldada ainult 15 kursust.

Puutöökursus on ühekuine ja selle aja jooksul wõetakse läbi teoreetilises osas: 1) kodukultuuri üldiselt, tarbekohase mööbliasendi põhijooni, iste- ja kastmööbli põhimõtte; 2) puutöövõistade korrashoid ja teritamine. Höövlite mõõte ja walmistamise juhiseid. Hädawajalisemaid abitööriistu. Tarwilisemaid puuühendusi ja nende õigeid mõõt-wahekordi; 3) wärwimise wiisidest üldiselt, peitsimisest ja peitsimise ainetest, peitsitud pinna walmistöötamisest, poleerimisest, õliwärwiga wärwimisest, emailimisest, fisernuimide wärwimisest, tapeetimisest.

Praktilises osas on ette nähtud mööbli- ja tarbeesemete tegelik walmistamine. Esemeid walmistatakse Põllutöökoja Ehitustalituse poolt wälja töötatud kawandite järgi kursuslaste oma materjalist, oma tööriistadega ja kursuslaste enda poolt muretsetud tisleripingil. Mööbliwalmistamise kõrwal õpetatakse walmistama ka tisleripinke, mesipuid, wankreid, regesid, saane, ukse, aknaid jne. ja nende wärwimist.

Kursuse jooksul korraldatakse kursuslaste wahel tööwõistlusi. Kursuse lõpul korraldatakse kursusel walmistatud tööde näitusi ühes kodukorraldamist selgitawate kõnedega.

Nagu näha kursuste kawast, on selle laialdase kawa läbiwõtmiseks aeg wõrdlemisi piiratud — seetõttu töötatakse kursustel täie pingega 10—12 tundi päewas ja kursuste lõpul isegi ööd läbi.

Kursustest osawõtu tasu on minimaalne — ainult 3 krooni isikult, peale selle tuleb anda kursuse juhatajale kursuse kestel tasuta ülalpidamine. Kursustel tarwisminewad materjalid ja tööriistad tuleb muretseda kursust korraldawal kohapealsel organisatsioonil wõi kursusest osawõtjail.

Suwisel hooajal korraldas Põllutöökoja Ehitustalitus üle maa 70 wärwimise kursust, millest wõttis osa kokku 1200—1300 isikut. Need arwud on rekordilised Põllutöökoja Ehitustalituse 5-aastase tegewuse kestel.

Tänu Põllutöökoja Ehitustalituse energilisele tegewusele on näha maal juba tihemini wärwitud maju ja korrastatud kodusid.

Auhinnatud lehm sai näituselt kojuwiimisel surma.

Kukkus autost maha ja lohistati lõa otsas mitu kilomeetrit auto järel.

Wigala põllumeeste seltsi korraldusel peeti pühapäewal Wigalas Peru algkooli ruumes ja õuel Läänemaa põllumajandusnäitust. Pühapäewal toimus näituswäljal lõikuspidu, millel waimuliku talituse pidas praost F. Jürgenson ja peokõne pidas Põllutöökoja nõunik A. Kiwimäe. Lõikuspiiha lõppes Lääne maawanema A. Kasterpalu lõppsõnaga.

Näitus õnnestus täiel määral, kuna hea ilma tõttu külastas näitust kahel päewal kokku ligi 3000 inimest.

Näituselt loomade kojuwiimisel juhtus õnnetus Welise wallas Nurtu külas elutsewa Madis Kildemanni tõulehmaga, mille tagajärjel wäärtuslik tõuloom, kelle eest näitusel oli esimene auhind antud, sai surma. Näituse lõppedes olt loom ühes teistega weoautole pandud, kuid autos olt lehm auto tagumise otsluua purustanud, mille tõttu kukkus maanteele ja kuna seda ei märgatud, siis lõa otsas lohisenud mitu kilomeetrit auto järel. Kuna lehma mahakukkumist liiga hilja märgati, siis oli auto peatamisel loom juba surnud. Surm..saanud lehm oli noor ja Eesti maatõugu ning ta wäärtus tublisti üle 200 krooni.

Keilas kasvavad uudiskultuurid.

Uudiskultuuride kaswatamine oli tänawu Keila konwendis kõikides maanoorteringides tööülesandeks. Kaswatati lutserni, mesikut, föödakapsast, suhkrupeeti ja maisi. Hoolimata põuasest suwest areneşid kaswatatawad kultuurid kõikjal suurepäraselt. Eriti jõudsasti kaswasid mais ja föödakapsas, milliste kaswatamine tuleks loomakaswatuse ja silotaimena kõne alla ka suuremal määral.

Uudiskultuurid olid Keila Konwendi Maanoorte Ühenduse wäljapanekuna ka Tallinna näitusel, kus neid hinnati 1. auhinnaga.

Viru-Jakobi maanoored wõistlesid.

Pühapäewal, 11. sept. toimus Wiru-Jakobis suuremaulatuslik põllumeeste päew, kus kõnega esines agr. R. Leetoja Põllutöökojast. Aktusel õeldi rea organisatsioonide poolt terwitusi. Terwitusi olid saatnud telegrammiteel weel Põllutöökoja esimees, direktor j. t.

Maanoored wõtsid põllumeeste päewast aktiiwselt osa, korraldades tööwõistlused hobuserakendamises ja weistepuhastamises. Kohtadele tulnuile jagati konwendi poolt wäärtuslikke auhindu.

Paremaid maanoorteringe W.-Jakobi konwendis on Waeküla ümbruskonna maanoortering ja Mõdriku kodumajanduskooli maanoortering. Mõlemad ringid töötawad erisihiga — walmistada koolinoori maalt ette peale kutseala weel ühiskondlikuks tööks — kaswatada maanoorteringidele korralikke juhte.

Konwendi maanoorte tööd koordineerib ja juhib konwendi maan. ühendus. Juhatuse esimehe ajutiisi kohuseid täidab praegu Mõdriku kodumajanduskooli juhat. prl. agr. E. Traat.

Vang pussitas kaaslast.

Kloostri rajooni konstaablile awaldas Murru wanglas kinnipeetaw Ülo Sukk, 26 a. wana, et sama wangla wahialune Peeter Patahow olewat talle wangla wäljakäigukohas terariistaga haawa selga löönud. Wangla arsti otsusel kuulub haaw raskete liiki ning wigastaanu saadeti Tallinna keskwangla haiglasse rawitsusele.

Õppinud kalakasvatajad sisevete kalamajanduse teenistusse.

Teatawasti hakkab 1. jaan. 1939. a. kehtima uus kalandusseadus. Uue seaduse kohaselt moodustatakse sisevetes riigi- ja erakalapüügi piirkonnad, milline ümberkorraldamine võimaldab plaanikindlamalt teostada sisevete kasutamist, kalakasvatust ja kalakaitset neis vetes. Tundes huvi kalamajanduse arendamisele sisevetes, pöördus Pärnu kalanduskooli lõpetanute ühing palvega Põllutööministeeriumi poole, et uue kalandusseaduse alusel kehtima pandavate eeskirjadega lahendataks ka õppinud kalakasvatajate eesõiguste küsimus veekogude kalamajandamisel. Ühtlasi esineti sooviga, et sisevete riigipiirkondades moodustatakse eriotstarbe-kalakasvandused, mille teenistuses seisaksid õppinud kalakasvatajad. Nüüd saabus ministeeriumilt teade, et ühingu soove arvestatakse kalanduse ümberkorraldamisel. Seega on loota, et uue kalandusseaduse kehtimahakkamisel avaneb uusi vastava-alalisi ametikohti.

Jälle noogutas Curtius. Wõis näha, et ta kuulas, kuid kuuldut kohe wõrdles enda mõttekäiguga. Jastrow waatles teda küljest; see mees ei meeldinud talle täna, — ta näis wanana ja ta aristokraatlik hoiak kuidagi sunnituna. Kuurwürsti tänawal loomaaiast mööda sõites kuulsid nad papagoide kisklemist puuris. Hommikuul raputas ettewaatlikult unest põlisejd puid tee ääres.

„Kuid lugu läheb weel edasi," jatkas Jastrow. „Palun, kuulake mind. Kohe pärast proua Lersneri wahistamist teatas köögitüdruk, et ta tahab midagi seletada. Ta wannub, et proua Lersner taga-aias hoolikalt on harjutanud laskmist — ja nimelt siis, kui tema arwates polnud kedagi kodus. Kuna köögitüdruk kord juhuslikult loobus wäljaminekust, milles proua Lersner arwatawasti oli kindel, awanes Marie Maschlankal wõimalus teha seda üllatawat tähelepanekut, mille suhtes olemas ka teine tunnistaja. Sama näitlejatar Tattona, kes mõrwaööl ainsana kuulis pauku. Ta olewat köögitüdrukule kaewanud laskmise üle taga-aias ja küsinud, kes lubab endale sellist kuulmatut rahurikkumist. Marie pole talle tol korral seletanud midagi... Wiimastel päewadel tunneb aga rauk-näitlejatar süümepiinu Fritz May pärast. Nagu omal ajal Lady Macbeth, pole ka tema leidnud enam und — ta hulgub öösiti ringi, talle meenuwad uuesti lasud taga-aias, ta segab need ära pauguga mõrwa-ööl — ta ei tea enam, mida ta tõepoolest on kuulnud ja mida ta ainult kardab, wõi on ta ainult fantaseerinud — lühidalt: ta pöördub oma hädas weel kord köögitüdruku poole —"

Takso peatus wäikese maja ees Berliini tänawal. Curtius wäljus kiiresti ja maksis; ta ilme oli sünge.

Majahoidja awas wärawa. Jastrow puikles kõrwale küsimusest, kuhu nad lähewad. Majahoidja jäi neile ammuli sui järele waatama. Keegi piimapoiss lipsas läbi wärawa, tasakesi wilistades.

„Minu arwates on küsimuse lahendus küll hoopis teine," algas Curtius lõpuks, kui nad treppe pidi sammusid ülespoole. „Pean teile enne helistamist oma oletusi lühidalt kirjeldama. Maja Suitsu tänawas asub samuti nurga pealt, nagu Holtzmanni tänawas. Mõlema maja ees on aed. Shoffer Ledebur on hambawalu tõttu tumm. Mootor ei taha käima hakata. Ledebur ronib sõidukist, et oiates ja ähkides mootorit wäljast käiwitada. Sealjuures keerab ta selja maja poole, nii et ta ei märka isikut, kes nüüd astub majanurga tagant esile. Ja pange tähele, mis mulle oli tugipunktiks: tema, kes seni kangekaelselt eitas paugu kuulmist, tuleb järsku minu juurde ja seletab, et ta pole mitte kuulnud ainult üht, waid mitut lasku — küll mitte Holtzmanni tänawal, waid —"

Curtius jäi trepikäänakule seisma ja hoidis aknalauast kinni. Ta waatles Jastrowit kummaliselt abitu pilguga.

Jastrow, sõrmed wurrudel, raputas ainult pead. „Need tunnistajad!" pomises ta. „Ah, need tunnistajad..."

„Ja nüüd tuleb halwim." Curtius hakkas jälle liikuma edasi.

Ukse ees wiiwitas ta hetke, enne kui wajutas kellanupule.

„Ära sõitnud?"

„Wõtke istet," katkestas teda Curtius ja surus ta toolile. Ta ise istus Strudthoffi wastu ja waatles teda murelikult. „Kui tohin teile öelda oma arwamise: olete nähtawasti laskmud end nakatada kellegi närwilise, ülepingutatud naise hullumeelsusest. Teate mis?" takistas ta Strudthoffi wasturääkimise katset, „jutustage mulle pigem midagi oma uurimustest. Wõib-olla jõuame nende kaudu iseendast õigele lahendusele."

„Hästi," ütles Strudthoff äkki täiesti rahulikult. „Waadake, lähtusin seisukohast, et Fritz May — üldse kogu willa elanikkudel — polnud mingit motiiwi Navarro kõrwaldamiseks. Kuid ükski teine ei lange sellel kohal, Holtzmanni tänawal, kahtluse alla. Ütlesin teile hiljuti, et uurimuste piirkonda tuleb laiendada. Olin weendunud, et mõrwariks wõis olla ainult isik, kel Navarroga arwe elu ja surma peale õiendada."

„Ja mis järeldub sellest?"

„Et mõrw ei teostunud Holtzmanni tänawal, waid kusagil mujal."

Curtius waatas üllatunult üles. „Ja kus — teie arwates?"

„Arasõidu ajal — Suitsu tänawal."

„Aga —" pomises Curtius jahmunult. „Ma ei tohi teile wastata — wõin ainult öelda, et kõik senised andmed ja awastused kõnelewad wastupidist."

„Teil ei tarwitsegi mulle wastata. Mul pole mingeid tõendusi waja. Laskisin töötada oma ajul — te ütlete muidugi, et see pole usaldusväärne aparaat —"

„Kaugeltki mitte," wastas Curtius huwitatult.

„Tuleb selgitada lask. See ei toimunud Holtzmanni tänawal. Tolle näitlejatari tunnistus ei ütle midagi." Strudthoffi laused langesid kindlalt ja selgelt — wiimaste minutite ärewusest polnud enam jälgegi. „Lask wõis toimuda Suitsu tänawal."

„Aga kuidas, kuidas?" päris Curtius kaasakistuna.

Strudthoff ei wastanud kohe.

„Peaksite weel kord üle kuulama autojuht Ledeburi, härra nõunik."

„Ledeburi?"

„Wõib-olla saab ta teile midagi öelda, mis talle seni näis tähtsusetu. Wõib-olla käiwitas ta enne äraşõitu oma mootorit?"

„Mis te ütlete? Oma mootorit?" Nõunik kummardus ettepoole ja waatles tardunult Strudthoffi, kelle pilk oli suunatud ruumi pimedasse nurgawusse, nagu näeks ta seal järk-järgult lahtirulluwat pilti.

„Ta keerab mõrwarile selja... see astub ettepoole ja laseb..."

Nõunik hüppas üles. Strudthoff waarus, nõjatus tagasi toolile ja tõstis nõrga liigutusega käe silmade ette.

„Inimeselaps!" Curtius wõttis ta pooleldi täidetud klaasi ja ulatas talle kätte. Strudthoff haaras selle ja tühjendas ainsa sõõmuga. „Tänan," ütles ta tasa. „Te näete, et proua Lersner ei saa olla mõrwar —" algas ta uuesti palawikulises erutuses.

„Rahu, rahu!" ütles Curtius wapustatult. „Loomulikult ei ole tema teo sooritaja. Wõin teile isegi teatada, et tõendused Fritz May kohta ei näi

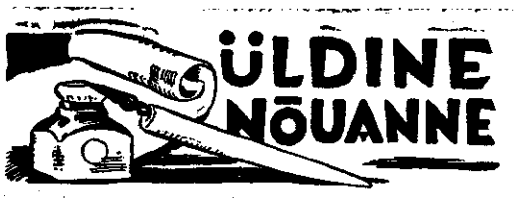

ÜLDINE NÕUANNE

Wastuseks lugejale nr. 4235.

Kiwilõhkujailt nõutakse oskustunnistust, mida wõite omada Põllutöökoja poolt korraldatawatel kiwilõhkumisekursustel. Kursuste asjus pöörake kohaliku maatulunduse konsulendi poole. Odatwat lõhkeainet annab Põllutöökoja uudismaade harimise talitus neile, kes seda kasutawad oma maalt kiwide ja kändude lõhkumiseks.

18-a. wõetakse wabatahtlikuna sõjawäeteenistusse, kusjuures nõutaw on 6-kl. algkooli haridus. Soowiawalduse esitamisel peate ligi lisama hariduse- ja wanusetunnistuse, wanemate nõusolekulehe, karistamatuse tunnistuse ja teatelehe, mille saate wallawalitsuselt wõi politseilt.

Wastuseks lugejale nr. 3652.

Mootorratta maks aastas on 20 krooni. (kerge mootorratas 7 kr.). Selle juht peab omama mootorrattajuhi loa, mida saate eksamiga, milliseid korraldatakse maa- ja linnawalitsuse juures. Mootorsõidukite juhtide kursusi korraldawad tööstus- ja autokoolid. Wiimasest suurem o:: Tallinna R. M. K. Ü. autokool, kus korraldatakse mitmesuguseid kursusi jõuwankri juhiloa saamiseks.

Wastuseks lugejale nr. 4874.

Soo kultiweerimisele asumisel peate kõigepealt laskma walmistada maakuiwenduse plaani. Seda teeb teile mõõdukate hindadega Põllutöökoja maaparanduse talitus. Laenu maaparandustöödeks annab Eesti Maapank Tallinnas, maaparanduse plaani ja eelarwe kohaselt, kuni 75 prots. eelarwest, kuid mitte üle 150 kr. ha kohta. Laen antakse kätte osade wiisi, kusjuures on nõutaw, et olekšite juba tööga alustanud ja osa oma kuludega teinud.

Wastuseks lugejale nr. 6531.

Wäga nüritud habemenuga peate teritama algul peenel luisul, ja hiljem sellekohasel teritusrihmal — algul rihma karedamal poolel, milline sisse määritud, kui wõimalik, sellekohase pastaga (määrdega). Määre tuleb rihmalt lapiga ära pühkida ja nuga teritada rihmal pärast seda. Lõppteritamist toimetage rihma siledal poolel, nuga edasi-tagasi liikates.

Wastuseks lugejale nr. 5072.

Põllupurustamise riistadest kõige soowitawamaks ristikusöödi ja künni purustamiseks osutub randaal. Mis puutub põllutööriistade firmasse, siis siin praegu ühte wõi teist soowitada on raske, kuna meie põllutööriistade riiklikus katsejaamas sellekohased proowimised alles ees seisawad.

Wastuseks lugejale nr. 29.388.

Laste abiraha antakse puudustkannatajaile perekondadele. Soowiawalduse tuleb selleks esitada kohalikule omawalitsusele, kelle ülesandeks ongi nõuetekohase wajaduse selgitamine. Wõite selles asjas pöörduda ka maawalitsuse hoolekandeosakonna poole.

Põllumajanduslikku nõuannet.

Weeühingu kraawidele tehakse sild teedekapitali arwel.

Wastus lug. nr. 6024. Kehtiwate seaduste järele toimub olemasolewate kui ka uuestiehitatawate sildade ja truupide ehitamine, ümberehitamine ja korrashoidmine klassiteid läbistawail weejuhtmeil, mida kaewanud weeühingud maaparanduse otstarbel teedekapitali arwel.

Alus: Maanteede seaduse § 40 täiendamise seadus (R. T. nr. 26—1932. a.).

Talu plaanide tegemisest.

Wastus lug. 8071. Kinnistamise otstarbeks plaanide walmistamine 3-es eksemplaris 30—40-ha talunditele maksab Kr. 24—28, talunditele 4—8 ha suuruses — Kr. 12—15. Plaanid wõib kätte saada kahe nädala jooksul tellimisest arwates.

Karjalauda pumbast.

Wastus lug. 8081. Teie kirjast ei ole aru saada, misugune pump Teil on. Pump asub Teil 29 jalga weepinnast kõrgemal, milline on pumba kõrgem imemispiir, sellepärast ei ole Teil wõimalik wett pumbata ka kõrgemale. Pumba imemistorus peab klapp olema. Tawaliseks pumba imemiskõrguseks on umbes 22—23 jalga weepinnast. Asetage pump wastawasse kõrgusse weepinnast.

Siloaugu weekindlaks tegemisest.

K. Mis ainega saaks maasiloaugu weekindlaks teha (tsement-wormkiwidest ehitatud) seestpoolt määrimisega, mismoodi seda ainet tarwitada, kuipalju läheb 1 ruutmeetri pinna katmiseks, kuipalju see maksab ja kust wõib seda saada? Wee fisfsewalgumist on karta ainult siigiseti suurte sadude ajal.

Lug. 6383.

W. Siloaugu wormikiwidest siseseinu saab teha weekindlaks järgmiselt:

Kuiwal ajal, kui põhjawesi täiesti alanenud, tuleb kiwisein seest krohwida tsemenikrohwiga wahekorras 1:3—1:4 ja krohw pooltardunult lihwida üle tsemendi ja peenikese liiwa seguga wahekorras 1:1.

Lihwida tuleb sellekohase terasešt lihwimisplaadiga, kusjuures seina nurgad tulewad ümardada. Lihwida tuleb äärmise täpsuse ja hoolega, nii et sein põhjawee piirkonnas ühtlaselt hästi üle terwe pinna lihwimisega tihendatud oleks. Niiwiisi hoolikalt lihwitud sein jääb täiesti weekindlaks ja on ka wastupidaw.

Wäga tugewa põhjawee surwe puhul tarwitatakse eriseguši, mis kiirendawad tsementkrohwi kiwinemist. Need on aga kaunis kallid ja tarwitatakse peamiselt seal, kus on alaline põhjawee surwe ja sellepärast tarwilik kiire krohwi kiwinemine.

Kasulikke teateid põllumehele.

Alates käesolewast numbrist hakkame pidewalt awaldama pealkirja all „Kasulikke teateid põllumehele“ mitmesuguseid andmeid, mis eriti wajalikud põllumeestele. Nii leiawad lugupeetawad lugejad selle pealkirja all andmeid selle kohta, kus ja millal ostetakse põllupidajailt nende saadusi, talude ostmised, müümised jne. jne.

Eelteatena juhime lugejate tähelepanu sellele, et hakkame juba lähemal ajal awaldama õpetusi talumööbli walmistamise kohta. Pikkadel talweõhtutel wõib igaüks, kel asja wastu wähegi huwi, kerge wacwaga walmistama endale korraliku toasisustuse.

Noorhobuste näitusi korraldatakse ardenni hobustele:

16. septembril kell 8 Aukülas, Aaspere wallas; 16. septembril kell 11 Palmses ja 16. septembril kell 14 Paasküla, Kunda-Malla wallas. Tori hobustele: 18. septembril kell 12 Waiwaras, seltsimaja juures.

Suguhobuste wõimiswõistlusi peetakse:

ardenni tõule 15. septembril Rakweres ja 17. septembril Wana-Kuustes J. Ottase talus. Torihobustele 16. septembril Paides ja Põltsamaal ning 17. septembril Tähtweres, riigimõisas.

Jõgewa Majandusühisus

hakkab ostma riigile wilja walitsuse poolt määratud hindadega ja tingimustel. Wilja wõtab Majandusühisus wastu igal ajal.

Iga päew kella 8—4 wõtawad wilja wastu järgmised wilja kokkuostupunktid:

Tallinna sadamas, elewaatori juures, Tartu raudteejaamas, Wiljandis Waksali tän. nr. 36, Rakweres Waksali tän. nr. 34 ja Pärnus Põhja tän. nr. 4.

Raadios

14. septembril kell 21.25 (Türi) kõneleb agr. W. Wabamets seemnekartuli koristamisest.

Kapsapead lõhkevad.

Sageli sügiseti wõib märgata kapsapeade hulgalist lõhkemist, mille läbi need oma wäärtuse kaotawad. Et lõhkemist ära hoida, tuleb kapsastel juured 20 sm. kauguselt labidaga katki lüüa. Sel teel on wõimalik kapsapäid paar nädalat weel terwe hoida.

Kapsapeade lõhkemine on loomulik nähe, sest niipea kui kapsas täis kaswanud, lõhkeb pea, et wõimaldada õiewarrel esile tulla, sellepärast kõige parem selle nähte wältimise wiis on: kapsad wastawalt sordiomadustele õigeaegselt koristada ning hilisemaks kaswama jätta waid wastawaid hiliseid sorte, milledel pikem kaswuaeg.

RAADIO SAATEKAVA

Reedel, 16. septembril.
Tallinn — Türi — Tartu.

7.00 Äratusmäng. Võimlemine. 7.20 Päevauudised. 7.25 Hommikukontsert (helipl.). 8.15 Hommikupalvus Jaani kirikust — kand. mag. E. Laansalu. 8.35 Tallinn ja Türi: Turuteated.

17.50 Teated ja reklaam. 18.00 Lastele. „Juku ja punapruun sipelgas“, A. Dahlbergi suvejutustus. 18.30 Keelpillimuusika. Ivanovi banjokwartett. 19.00 Kodumaa ringwaade — peatoimetaja Ants Oidermaa. 19.15 Läbi lõikusaegse kodumaa II. Mida mikrofon kuulis oma esimesel reisil. Jaan Rummo ja Karl Kesa reisireportaaž. 20.00 Muusika kohwikust „Harju“. 20.40 Päevauudised. 21.00 Õige aeg. Teated. 21.08 Lõbusaid laule. Kaljo Raagi segakwartett. 21.25 Türi: Agr. J. Saarsoo: Põllumajanduslik nõuanne. 21.40 Türi: Põllumajanduslik päewaküsimus. 21.25 Tallinn ja Tartu: Heliplaate. 21.50 Helisid Põhjalast. RR orkester, juh. prof. R. Kull. 22.55 Õige aeg. Päewauudised ja sporditeated.

Laupäeval, 17. septembril.
Tallinn — Türi — Tartu.

7.00 Äratusmäng. Võimlemine. 7.20 Päewauudised. 7.25 Hommikukontsert (helipl.). 8.15 hommikupalwus Jaani kirikust — õp. A. Soomre. 8.35 Perenaistele. 8.40 Turuteated.

17.50 Teated ja reklaam. 18.00 Noortele. „Püha maa noored“, Ewald Jalaka reisiweste Palestiinast. 18.30 Nädalalõpu-kontsert. RR orkester, juh. P. Nigula. 19.40 Karl Jungerman: Sigmund Freud. 20.00 Wana tantsumuusika — „Lõbusad weljed“. 20.40 Päewauudised. 21.00 Õige aeg. Teated. 21.05 Kümme minutit saatekawast. 21.15 Lõbus laupäewa-õhtu. Kirew sõnalis-muusikaline kawa 22.55 Õige aeg. Päewauudised ja sporditeated. 23.15—24.00 tantsumuusika „Gloriast“ — Kurt Strobeli orkester.

Wene diplomaadid peawad käima kirikus.

Nagu kuuldub Moskwast, on tehtud Nõukogude Wene diplomaatidele ja wäliskomissariaadi liikmetele korraldus, wõtta osa mitmesugustest ametlikest usulistest tseremooniatest ja pidustustest. Neil juhtumeil peawad Wene diplomaadid külastama ka kirikuid.

Osawõtt erawiisilistest usulistest talitustest on neile endiselt keelatud.

ka enam nii kindlad — teatawatel andmetel, mis sugugi pole kaugel teie fantaseerimisest —“

Strudthoff haaras ta käe ja surus seda kirglikult. „Tõotage mulle, et proua Lersnerit lähema kaheteistkümne tunni jooksul ei wahistata.“

„See ületab teie ja minu wõimupiirid.“

„Härra nõunik, palun teid tungiwalt! Ta minewikus peitub midagi, mis wõib häwitada ta abielu, purustada kogu ta elu, kui see saab teatawaks. Mu wanemad on nii suurt tänu wõlgu tema omadele!“

„Näete waime, Günther.“ Ta patsutas talle õlale. „Kuid katsun hiljem weel kord helistada Jastrowile. Homme hommikul saan temaga ikkagi kokku. Seda wõin teile lubada. Muide — ma ei usu, et Jastrow wõttis ette selliše tähtsa sammu mulle teatamata.“

Strudthoff noogutas. Ta astus paar sammu edasi ja seisatas gloobuse ees. Ta andis gloobusele kerge tõuke; see hakkas keerlema. „Sellel maamunal, mille too lurjus ohwrite järele paljaks kraasinud, ei pidanud leiduma kedagi teist, kui see nõrk naine, kes julgenuks teda nurga taga waritseda, kuigi oodati ehk aastaid parajat juhust? Need lurjused, nagu Navarro — lurjus, muud midagi — piinawad oma ohwreid meeletult,“ ütles ta kibestunult. „Ja kui ohwer kokku wariseb, kuna ta imetud tühjaks — siis ei ole nemad süüdi, nemad pole hammustanud läbi ta kõri — ei, seda nad ei tee — nad pole millegagi eksinud seaduse wastu! Wähemalt ei saa seda tõestada!“ Ta pöördus. „Wabandage! On hilja, ja ma olen küllalt kaua kasutanud teie aega ja lahkust!“

„Pole põhjust wabandamiseks! Kuid ka teie peate mulle lõpuks midagi tõotama!“ Nõunik seisis ta kõrwal, ta hallid silmad ilmutasid soojust ja osawõtlikkust.

„Ja see oleks?“

„Et te wiibimatult paariks nädalaks, wõi parem weel paariks kuuks sõidaksite kuhugi piiriäärse järwe äärde, kus hoidute igasugusest teaduslikust tööst ja kirjutamisest.“

„Ma ei wõi üldse enam kirjutuslauda näha,“ ütles Strudthoff wastikusega. „Aga piiriäärsed järwed? Ma ei tea. Mind tõmbab kaugemale, hoopis kaugemale. Wõib-olla sõidan kutteriga Islandi, wõib-olla ratsutan araabia täkuga Jemenisse. Lõuna-Ameerika wõlub mind juba ammu —“

„Ja raha?“

„Küll seda ka saab, kui waja. Raha pärašt olen alati tunnud kõige wähem muret.“

Nõunik saatis külalise trepist alla. Teenija oli juba magama läinud, ta pidi ise awama ukse.

Tänaw uinus waikuses. Soe tuul kiigutas kaarlampi.

Strudthoff seisatus weel hetke lambi kahwatus kumas. „Teate, härra nõunik,“ ütles ta tasa ja tõstis pilgu, „et teie olete üks wäheseid inimesi, kellest ma ei lahkuks kerge südamega, kui peaksin kunagi minema siit kaugele. Teile wõiksin ma öelda kõik ... mul on isegi tunne, et teate iga mu sammu — usun, et arwate ära iga mu wastuse ja — ja...“

Nõunik ulatas talle käe. „Mitte liialdada, mu armas. Ja mis puutub teie reisi Jemenisse wõi Lõuna-Ameerikasse, on sellega ju weel aega. Wahepeal loodan teid warsti jälle näha.“

Strudthoff kummardus. „Tänan kõige eest,“ ütles ta lühidalt. Siis sammus ta kähku minema.

30.

Järsku, nagu oleks teda üles ehmatatud, ärkas nõunik. Oli widewik. Ta heitis pilgu kellale — kell oli wiis.

Samal hetkel meenus talle eilne õhtu. Wälguna helendas kõik korraga ta silmade ees, korraldus ja liitus.

Pärašt Strudthoffi lahkumist polnud ta saanud rahu. Mitu korda helistas ta Jastrowile, kuid ei saanud ühendust. Kui ta kella kaheteistkümne ajal ei saanud wastust, läks ta woodisse, kuid uni ei tulnud nagu tawaliselt.

Midagi rõhuwat ja erutawat oli jäänud selleš külaskäiguš. Ta oli endale öelnud, et noormehe ärewus oli üle kandunud temale. See oli mõistetaw — kuna ta oli lootnud rahulikku õhtut ja selle asemel pidi pealt waatama fantastiliš haiglaš ärewuš. Kuid see polnud peapõhjus. Kummaline ja mõistatuslik kogu loos oli see, et Strudthoff oli waewalt mõeldawat juhtumit nii kirjeldanud, nagu seisaks see tal täpselt silmade ees! Nõunik ei eitanud selgeltnägemiswõimet, kuid siin nägi ju keegi ärkwel olles seda, mida ta ise oli suure waewaga wälja mõelnud! Ta oli šündmuš arutlenud, kuni silmad kinni wajuši ja teadis, et ta ka unes ei tegele muuga.

Ta hüppas woodiš, jooksis wannituppa. Ta pea huugas, nagu töötanuks seal sada wasarat. Ta uhtus end külma weega — kuid midagi ei mõjunud. Strudthoffi pilt püsis silmade ees.

Curtius kuiwatas enese kähku ja jooksis telefoni juurde, et Jastrowit ehmatada uneš...

Pool tundi hiljem kihutasid mõlemad mehed taksos Charlottenburgi, Berliini tänawale.

„Teie asemel, härra Curtius, olekšin eelistanud oodata ja homme olla juures proua Lersneri ülekuulamisel,“ ütles Jastrow. „Olge lahked — leitakse kiri, milles sulaselgelt öeldakse, et ta päewad loetud, kui Navarro silmapiirilt ei kao ja —“

Ta peatus, et oodata wastuš, kuid Curtius hoidis käši risti rinnal ja noogutas ainult.

Kitsad, uduseš, rõõmutud tänawad. Rulood weel akende ees. Paar üksikut koormat tuli neile wastu, paar ratturit, paar politseinikku, paar piimawedajat.

„ — ja peale selle, kõigele lisaks leitakse kauaotsitud rewolwer just selle proua Lersneri käest. Ja rewolwri järelewaatus annab samad tulemuseš, millele jõudis keegi teile tuntud kriminaalkomissar.“

Hitler esitas nõudmised.

Sudeedi-sakslastele antagu vaba enesemääramise õigus. - Vastasel korral Saksamaa ei jää rahulikuks pealtvaatajaks.

ETA. Nürnberg, 13. sept.

(Reuter.) Oma esmaspäewases kongressikõnes Hitler süüdistas demokraatiaid, et nemad ei kõhele oma asumaade pärismaalastele mõistust pähe ajamast „tsiwiliseeriwate pommidega". Nemad nõudwat endile üheõiguslust, kuid keelduwat lubamast 75-miljonilisele rahwale algelisemaidki õigusi. Nemad tahtwat, et Saksamaa, kellel tuleb ühe ruutkilomeetri peale 140 elanikku, hoiaks endale oma juudid, kuna riigid, kelledel tuleb ühe ruutkilomeetri peale ainult wähe elanikke, ei taha neid. Meie saame aru sellest, et Prantsusmaa ja Inglismaa kaitsewad oma huwisid kõikjal maailmas. Kuid ka meie tahame iga hinna eest kaitsta oma Saksa huwisid, ütles Hitler.

Hitler süüdistas president Beneshi, et ta on wälja mõtelnud wale Saksamaa mobiliseerimisest Tshehhoslowakkia kogukonnawalimiste ajal, kuna sel ajal tõeliselt ühtki Saksa sõdurit ei olewat saadetud Tshehhoslowakkia piiri poole. Seda olewat aga tõlgitsetud nii, nagu oleks Saksamaa järele annud Inglise ja Prantsuse ähwardustele. Üks suurriik ei wõi lubada ennast alandada. „Järelikult mina wõtsin 28. mail tarwitusele tõsiseid abinõusid," ütles Hitler. Esiteks tugewdati sõjawäge ja kiirendati suuresti õhujõudusid. Teiseks asuti kohe kindlustuste laiendamisele läänes. Praegu on ehitusel kõigi aegade tugewaimad kindlustused. Nende kindlustuste ehitamisel töötab 278.000 inimest. Weel enne talwe saabumist nende kindlustuste ehitamine wiiakse lõpule. Kuna Saksa rahwas seisab relwades selle raudbetoonist liinitaga, tahab president Benesh jatkata kauplemiste taktikat. See ei wõi nii edasi kesta. Sakslased nõuawad endile enesemääramise õigust. Mina nõuan, et kolme ja poole miljoni sakslase rõhumine Tshehhoslowakkias lõpeks ja et neile antaks waba enesemääramise õigus. On Praha asi jõuda kokkuleppele sudeedi-sakslastega, kuid meie oleme otsustanud hoolt kanda selle eest, et ülekohus ei jääks ülekohtuks, ütles Hitler.

Hitler seletas weel, et Itaalia ja Saksamaa on uuesti sündinud rahwad. Neid wõidawat mitte armastada, kuid neid ei wõidawat kõrwaldada.

Tshehhoslovakkia küsimus.

Pärast Saksamaa sisemiste olude käsitlemist Hitler aius käsitlema seisukorda Tshehhoslowakkias. DNB kokkuwõttes ta ütles muuseas: Tshehhoslowakkia elanike ülekaaluwat enamust on sunnitud ühinema selle riigiga. Seda enamust on hakatud rõhuma ja temalt tahetakse röövida tema elu õigused. Maailmale on püütud sisendada arusaamist, et sel riigil olewat täita erilise poliitiline ja sõjawäeline ülesanne. See arusaamine seisab wastuolus selle riigi elanike enamuse eluliste huwidega. Lähtutakse mitte rahwaõigustest, waid rõhujate poliitilistest kaalutlustest. Kes on selle wastu, seda peetakse riigiwaenlaseks. Rõhutud rahwuste hulgas on kolm ja pool miljonit sakslasi, mis on umbes samapalju kui on Taanis elanikke. Need sakslased on Kõigewägewama loodud, kuid Kõigewägewam ei ole neid mitte loonud selleks, et anda neid wõõra meelewalla alla.

Kõigewägewam ei ole mitte loonud seitse miljonit tshehhi selleks, et nad holdaksid, walwaksid ja piinaksid kolme ja poolt miljonit sakslast.

Sudeedi-sakslaste wiletsus on ennekuulmatu. Sudeedi-sakslasi tahetakse häwitada. Mina wõin demokraatia-riikidele ainult ütelda, et see kõik ei ole meile üksköikne. Sudeedi-sakslaste õigusetusele tuleb teha lõpp. Seda ütlesin mina juba kõnes 22. weebruaril tänawu. Mina palun wälismaa riike weendunud olla selles, et see ei olnud mitte paljas sõnakõlks, kui mina tookord ütlesin, et

Saksa riik ei mõtle enam rahulikult pealt waadata Saksa inimeste tagakiusamist.

Saksa riik on toonud juba palju ohwreid Euroopa rahu kaitseks. Elsass-Lotringist meie loobusime ainult selleks, et kindlustada rahu Euroopas ja lõpetada igawest tüli Prantsusmaaga. Ka teistel piiridel Saksa riik on wõtnud endale ohwreid, et tasandada teed rahwaste leppimisele.

Siinkohal Hitler puudutas ka merewäekokkulepet Inglismaaga ja seletas siis edasi, et Saksamaa kokkulepped Poolaga tähendawad rohkem kui kõik lobisemised rahust. Hitler seletas, et tema

ei mõtle sallida teise Palestiina tekkimist Euroopa südames.

Araablased olewat waheta kaitsetud ja mahajäetud, kuid sudeedi-sakslased ei olewat kaitsetud ega mahajäetud. Mürisewate kiiduawalduste saatel Hitler esines nõudmisega, et kolme ja poole miljoni sakslase rõhumine Tshehhoslowakkias peab wiimaks ometi lõppema.

Kestvusujujad Narva jõel.

Kaks noormeest ujus Peipsist Piimaninani.

56 kilomeetrit 18 tunniga.

Laupäewa hommikul kella 4 paiku alustasid kaks noormeest ujumist Peipsi järwe äärest Waskнarwa kohalt mööda Narwa jõge Narwa suunas. Nad kawatsesid wälja ujuda kuni Kulguni. Kaasas nendega oli paadimees Jaakman Kreenholmist, kes neid paadiga saatis.

Õhtul kell 10 jõuti Piimaninani wälja, mis on 7 km Narwast. Noormehed olid ära ujunud 56 km 18 tunniga allawoolu. Siit jatkasid nad teekonda paadiga Kulgu sadamasse, sest ujumiseks oli ilm muutunud juba liiga pimedaks. Kulgus peatusid mehed wähe aega sadamakapteni juures ja lahkusid öösel jalgrattail, mis neile rongiga järele saadetud. Noormehed oma nimesid ei awaldanud. Kuuldawasti nad olewat pärit Jõesuust. Nagu tõendab paadimees, pole nad kordagi ujumise kestel maal käinud ja tema on neid paadist toitnud.

Kolm vesipüksi Pärnumaal.

Laupäewal ja pühapäewal esines Pärnumaal Orajõe wallas Ikla ja Treimanni külade wahel haruldane loodusnähe — wesipüks, mida on siin ka warematel aegadel ette tulnud.

Pühapäewal nähti üht wesipüksi, kuid laupäewal õhtu eel oli neid terwelt kolm lühikese aja kestel. Pealegi polnud laupäewaõhtused wesipüksid ilma kaasaskäiwa kahjuta. Nii rebis üks wõimsam wesipüks-tormi-iil Treimanni külas ühelt elumajalt pealt ära umbes 120 ruutsülda katust, paisates selle 25 ruutsülla suurustes lahmakates hoonest kuni 30 meetri kaugusele maha.

Täna hakkab meie lehes ilmuma põnev mälestuste sari

Revolutsiooni keerises.

Briti salaluure agendi mälestusi Venemaalt.

See oli 1918. a., kui Briti salaluure agent mr. X. ületas Soomest tulles Wene piiri, taskus paberid Josef Iljitsh Afirenko nimele, kes pidi seisma punaste salapolitsei teenistuses. Nüüd algas noormehel, kes elukutselt oli muusik, raske, ohtlik ja mitmepalgne elu. Ülkfinda waenlaste leeris, spioonina, tuli tal alatasa olla walwel, põgeneda, teeselda, petta, kasutada kõiki abinõusid, et mitte sattuda seina äärde. Ometi leidis ta wõimalusi aidata ka teisi surmaohus wiibijaid ja tänu temale pääsis nii mõnigi surmamõistetu üle piiri.

Kõigest sellest jutustab meie lehes tänasest päewast algaw uus sari, mis on algusest lõpuni äärmiselt põnew, sundides kaasa elama hullsulge inglase seiklustele ja imetlema tema wahwust ja haruldast külma werd.

Hobune purustas naisel pealuu.

Raskete sisemiste wigastustega toimetati Narwa linna haiglasse Skarjatina wallast Karoli külast 54-a. taluperenaine Anna Tarakanow. Naine oli tulnud hobusega naaberkülast ning sassiläinud ohje kohendades oli kukkunud wankrilt maha aiste wahele. Ehmunud loom hakkas peksma tagant üles, lüües naisel pealuu lõhki ja tekitades ohtlikke sisekundite wigastusi.

Arstilisel järelewaatusel naise terwislik seisukord tunnistati kartustäratawaks.

Jõhvi lähedal rööviti talumehelt raha.

Woka wallas Künnapõhja külas elunew talupidaja Kusta Randwiir teatas ametiwõimudele, et Jõhwi lähedal Tallinna-Narwa maantee ääres asetsewa Kõrwe kõrtsi juures on temale tunginud kallale kaks tundmatut meest ja rööwinud ära 48 krooni raha.

Politseil õnnestus tabada kedagi Mae nimelist isikut, keda peetakse üheks rööwimisest osawõtjaks. Sündmuse kohta on juurdlus käimas.

REVOLUTSIOONI KEERISES

Briti salaluure agendi mälestusi Venemaalt. 1

Julge üritus.

See on lugu noore tsaariwäe leitnandi Kolja Orlowi traagilisest surmast, mida taha nüüd jutustada.

Ta oli kontrrewolutsionär, ja organisatsioonil, millesse ta kuulus, polnud raha. Nad hankisid endile sisetulekuid, rünnates enamlaste kassasid ja wõttes neilt tagasi aardeid, mis nad olid rööwinud burzhuidelt.

„Rööwi rööwitut — on enamlaste juhtlouse," seletas Orlow, „miks ei peaks meie tegema samuti? Pealegi — wõtame tagasi ainult seda, mis warem kuulus meile."

Orlow jutustas mulle, et nad kawatsewad lähemail päewil sooritada uut rööwretke enamlaste warakambrile, mis asus linna lõunapoolses osas.

Tegewuskawa oli wäga lihtne. Orlow tahtis õhtupoolikul, kui enamik ametnikke oli juba lahkunud, maksuametisse helistada ja teatada, et on tehtud korraldus reinideerida kassat ning et komissar oma kaaslastega saabuwat mõne minuti pärast.

„Olen kindel, et minu sõnu wõetakse puhta kullana," seletas Orlow, „sest säärased ootamatud rewideeringud on sagedased. Punased ei usalda oma ametnikke põrmugi."

Oma maja keldris oli Orlowil terwe ladu relwi ja mitmesuguseid mundreid, milledega ta warustas oma kaaslasi ja neid, keda ta awitas põgenema.

Üks tema kaaslastest oli käinud paar korda maksuametis luuretelkel. Riietatud nagu lihtne talupoeg, ta oli seal wiiwitanud kaua, pärides teateid mingisuguse pensioni kohta. Tema seletuse järgi ei wõinud töö lõpul kontoris olla üle kahe ametniku ja walwuri. Ta oli jõudnud heita pilgu ka telefonile ja näha numbrit, mis oli tol korral wäga oluline, kuna polnud saadawal telefoniabonentide nimestikku.

„Wõtame walwuritelt relwad," ütles Orlow, ja „köidame nad ise kinni. Wastupanu korral aga pistame nad tääkidega surnuks, sest laskmine teeks kära. Siis aga tühjendame kassa ja tuleme tulema."

„Aga kui teie retk nurjub?"

Orlow kehitas õlgu.

„Andsin oma kaaslastele käsu, et igaüks siis põgeneks eri suunda, et raskendada jälitamist."

Pidasin ettewõtet wäga riskantseks, kuid minu asi polnud arwustada. Orlow ise oli weendunud, et ta teostab oma kawatsuse. Kaks korda oli kõik juba hästi läinud, miks ei pidanud see nüüd õnnestuma?"

Paar päewa hiljem teatas mulle Orlow, et rööwretk sooritatakse järgmise päewa õhtupoolikul.

Hommikul pidi toimuma wandeseltslaste wiimane nõupidamine.

„Mul on teile palwe," jatkas Orlow, „kas teie ei külastaks meid pärast koosolekut? See julgustaks mehi."

Olin nõus tingimusel, et mind ei segataks nende ettewõttesse, ja mind huwitasid wäga mehed, kes fiilmawereliselt laskuwad nii ohtlikusse seiklusesse.

Vandeseltslased.

Määratud tunnil koputasin Orlowi maja köögiuksele. Mulle awas Akulina, wana ustaw teenija, kes Orlowi perekonnas oli saanud täiesti oma inimeseks. Ta palus mind oodata köögis, kuhu tuli ka Sonja, Orlowi 19-aastane õde, ilus tumedate lokkidega tõsine tüdruk.

„Nad on kabinetis," ütles Sonja, „kuid koosolek on lõppemas."

Õmestasin endamisi, mida see noor tüdruk wõis mõtelda hullulgest retkest, kuid ta läbitungimatu ilme ei andnud selleks wõimalust.

Mõne minuti pärast ilmus ka Kolja Orlow, saadetud oma wiiest sõbrast.

„Mu härrad, Suur-Britannia esindaja," esitles ta mind.

Surusin kõikide käsi, soowides neile õnne. Tundsin neist ainult ühte, Shura Marenkot, keda olin warem kohanud Orlowide juures. Ta oli kaswanud habemesse ja kandis talupojariideid, mis olid närused ja määrdunud. See oli tema, kes oli käinud luurekäigul maksuametis.

Meeste seas wiibis ka tema wend Sergei, mitte nii sümpaatne kui Shura ja iseloomult ilmsesti palju salalikum kui tema. Wähemalt jättis ta mulle esimesel pilgul sellise mulje.

Teisi kolme, kes olid merewäekadetid, mäletan waewalt. Nägin neid ainult sel korral, sest mõne tunni pärast olid nad kõik juba surnud.

Weidi aja pärast jätsin Kolja Orlowiga hüwasti, soowides talle õnne.

„Tänan teid," wastas Kolja lihtsalt, „ja tänan, et tulite."

Ka mehed lahkusid kohe, wäljudes wäikeste waheaegade järele üksikult, et mitte äratada tähelepanu.

Ka Sonja tänas mind, lisamata muud, kuid märkasin mässulist tuld tema silmis. Tol korral ei pööranud ma sellele tähelepanu, kuid hiljem meenus mulle ta otsustaw ja kindel ilme.

Oli lepitud kokku, et ettewõtte õnnestumise korral pidid mehed end mõni päew warjama. Orlow palus, et ma ei tuleks siindmuskoha läheduses, kartes mind nurjumise korral saata hädaohtu, kuid pidin hommikul telefoneerima me ühisele sõbrale, kellelegi arstile, kes oli asjast teadlik.

Kaotatud mäng.

Nimasin kohe, et on juhtunud midagi halba, kui mulle hommikul arsti korterist wastati, et „doktor on ära sõitnud". Astusin teiste sõpradega ühenduesse ja warsti kuulsin, et Kolja Orlowi polnud enam elawate killas.

Asi oli toimunud nõnda.

Kokkulepitud kellaajal oli Orlow helistanud maksuametisse ja teatanud, et tema, jaoskonna komissar, tuleb otsekohe kontorisse, et wõtta seal ette rewideerimist.

(Järgneb.)

Paralepa restoran põles maha.

õine tulemöll Haapsalu külje all.

Haapsalu, 14. sept.

Teisipäewa ööl wastu kolmapäewa kella ühe ajal süttis põlema Haapsalu läheduses asuwa wäljasõidukoha Paralepa restoran, mis polnud weel suletud. Öösel walitsenud tugewa tormi tõttu põles suur kahekordne hoone küünlana. Tuli lõõmas nii tugewasti, et Haapsalu kohal oli pool taewast üleni punane.

Kuna põlew restoran asus keset Paralepa metsa, kusjuures lähem. puud on ainult paarikümne meetri kaugusel, siis oli karta ka metsa süttimist ja kiirelt kohale jõudnud tuletõrjujate ülesandeks jäi metsa kaitsmine, kuna hoonet wõimatu oli päästa.

Tulikahju kohale olid toodud kõik Haapsalu tuletõrjepritsid, kuid neist oli kasu wähe, sest ainukeses restorani juures asuwas kaewus

lõppes weest mootorpritsi 4-minutilise töötamise järele.

Alles tankpritsi kohalejõudmisel saadi kustutustööde jatkamisele mõtelda. Kuna oli karta, et restorani metsa sisse ulatuw tiibehituse osa wõiks silttides kanda tule edasi ka metsale, siis lõhuti tiibhoone suure kiirusega maha. Kella 4-ks ööst oli kahjutulele piir pandud ning warsti pärast seda lahkus suurem osa tuletõrjujaist. Kohale jäi waid walwemeeskond. Tuletõrje juhtide arwates suudeti laialdane metsasüttimine ära hoida ainult sel eeldusel, et samal päewal ja ka waremalt päewadel oli sadanud kõwasti wihma ja puud olid märjad. Kuiwa ilmaga poleks suudetud midagi ära teha, pealegi, kus õnnetuse silmapilgul puhus 8-palline tuul. Tugewa tuule tõttu polnud tulikahju alarmikella kuigi kaugele kuulda ja paljud tuletõrjujad ei teadnud üldse kohale tulla.

Restoranihoonest, mis oli kiwiehitus,
jäid pästi ainult müürid.

Hoone kuulus Põllutööministeeriumile ja oli Haapsalu linnawalitsuse käes rendil. Kindlustatud oli hoone linnawalitsuse poolt 4000 krooni eest, tegelik wäärtus tõuseb aga 6000—7000 kroonile.

Restoranipidaja Marie Lepkini kahju sisseseade, mööblite, toidu- ja jookidetagawara häwimise läbi tõuseb tema oma hinnangul 15.000 kroonile. Kindlustatud oli restorani wallaswara 10.000 krooni eest.

Rendiraha häwis tules.

Peale muu põles perenaisel sisse ka 225 krooni sularaha, millega ta järgmisel päewal pidi linnawalitsusele tasuma rendi.

Restoranihoones elasid peale 62-aastase restoranipidaja Marie Lepkini kaks teenijat: 25-aastased Bors ja Siim ning üks hiline suwitaja — Johannes Krapp.

Kuna restoranis wööraid eelmisel päewal polnud, siis perenaine ja teenijad läksid kella 12 paiku magama. Umbes pool tundi hiljem juhuslikult wälja minnes märkas J. Krapp, et

hoone on leekides.

Ta ruttas sisse, äratas perenaise ja teenijad. Möningaid riideid kaasa wõttes läks wiimastel korda läbi akna wälja pääseda, sest koda oli juba tules.

Restorani perenaise arwates on
tegemist süütamisega,

sest eelmisel päewal ja ka paar päewa warem on ta märganud restorani köögiukse ees webelemas haokubusid. Tulikahjuööl oli restorani waheuks wäljaspoolt lukustatud, nii et teenijad ei pääsnud eeskuse juures esikus olewa telefoni juurde, et tulikahjust teatada. Tulikahju teatamiseks tuli joosta Haapsalu raudteejaama, mis restoranist umbes 2 km eemal.

Õnnetuspaigale sõitsid tulikahju teatawakssaamisel koos tuletõrjega wälja ka ametiwõimud, eesotsas kriminaalkomissar P. Kompuse ja Haapsalu jaoskonnakomissari J. Penderiga.

Tuli häwitas piiritaga metsloomade paradiisi.

N. Vene metsatulikahjud hirmutasid rohkesti metsloomi üle piiri Eestisse uusi pesituskohti otsima.

Laiaulatuslike metsatulikahjude tagajärjel, mis möllasid ligikaudu paar nädalat Nõuk. Wene läänepiiril Soome lahest Peipsini, on nüüd raja tagant saabunud kuulduste järele peagu täielikult häwinenud ka piiriäärne metsloomade pesitusala. Kuna siinses metsadewöös umbes 30—50 km. laiuselt oli kõige karmimate karistuste ähwardusel keelatud igasugune küttimine ja üldse eraisikutel liikumine, siis aastate jooksul tekkis siia omaette metsloomade „paradiis", millist loomade rohkuselt peeti üheks rikkamaks Lääne-Wenes.

Laialdase metsloomade pesitusala mõju oli tunda ka siinpool piiri Ida-Wirumaa ja Narwatagustes metsades, kuhu sageli rajatagusest metsadewöost walgus rebaseid, ilweseid, karusid, põtru ja teisi meie metsade haruldasemaid eksemplare. Küttide arwates ongi enamus praegu Wirumaa metsades leiduwaid karusid, ilweseid, rebaseid ja põtru pärit Nõuk. Wene piiriäärsest metsadewöost, kuna meie metsad, kus liikumine elawam, pole wõimaldanud loomade järelkaswu kuigi suurel määral.

Eriti oli suureks õnnistuseks too piiritagune metsadewöö narwatagustele rebaseküttidele. Narwa jõe taga asuwates metsades rebased joise maapinna tõttu ei armastanud pesitseda, seda rohkem aga leidus rebaseid teisel pool piiri asuwatel kõrgematel nõmmedel, kust nad tegid sagedasi ja hulgalisi retki Eesti metsadesse. Kuid sageli, nagu teawad metsamehed kõnelda, on „ülejooksikutena" tulnud üle piiri ka põtru, karusid, hirwi j.m. metsloomi.

Nüüd, kus suur osa selleşt puutumatust metsadewöost tule läbi häwines, on tehtud lõpp ka metsloomade pesituswõimalustele. Selle mõju wõib peatselt awalduda meiegi piirilähedustes metsades, kuna iseeneşest kaunis rikkalikule loomade juurdekaswule on nüüd pandud piir.

Nagu kõnelewad piiriäärsed metsaametnikud, oli piiril tulikahju esimestel päewadel märgata elawat loomade „ülejooksmist". Tihe suits heidutas paaniliselt tulema nii hirwi, rebaseid ja jäneseid kui ka põtru ja karusid. Wiimastel päewadel on Narwa jõe taga metsades märgatud liikumas tawaliselt juba rohkemal arwul põtru ja karusid, kes tõenäoliselt on nüüd meie metsades otsimas uusi pesituskohti. Arwatakse, et koos metsatulikahjuga wõis hukkuda Nõuk. Wenes ka rohkesti loomi, kuna ulatuslikus suitsumöllus oli neil raske leida wäljapääsuteed.

Leedu hobuseid ei lasta Eestist läbi wedada.

Suu- ja sõratõbi on jõudnud juba Leedusse. — Eesti võtab tarvitusele abinõusid taudi sissetoomise tõkestamiseks.

Weiste suu- ja sõratõbi, millest Balti riigid seni olid täiesti wabad, on nüüd järjega jõudnud Leedusse. Tehti kindlaks, et Kaunase ümbruskonnas on Pazaislise kogukonnas üks loom haigestunud suu- ja sõratõppe. Kohe wõeti Leedus tarwitusele kõik abinõud taudi likwideerimiseks. Majapidamises, kus haigestumine esines, tapeti maha kõik loomad. Samuti moodustati kohapeal wali karanteen ning kogu piirkond seati eripersonaali walwe alla, et niiwiisi tõkestada taudi lewikut kaugemale.

Kuna Leedu nüüd on muutunud taudikahtlaseks, otsustas meie Põllutööministeerium kohe ära keelata Leedu hobuste transiidi läbi Eesti piiride Soome. Seni on läinud hobuseid wiimastel päewadel õige tihedasti, kuid nüüd jääb wiimseks see hobustesaadetis, mis keskmädalal oli juba Leedust teele saadetud. Need hobused jõuawad Walka neljapäewa hommikuks, Tallinnas on nad reedel ja lähewad siit edasi Soome. See saadetis jääb wiimseks ning edaspidi enam ühtki partiid Leedu hobuseid läbi Eesti edasi saata ei lubata, kuni ei ole lähemalt selgunud, missuguse kuju suu- ja sõrataud Leedus edaspidi wõtab. Need ettewaatusabinõud on wajalikud läbi wiia seetõttu, et tõkestada kardetawa taudi lewikut Eestisse.

Rootsis on suu- ja sõrataud hakanud juba enam lewima, nõnda et 10. septembriks oli Lõuna-Rootsis tõwest nakatatud umbes 20 majapidamist. Kogu suwe pidas Rootsi taudile wastu, kusjuures ainult kewadel esines Malmö lähedal üks haigestusjuhtum. Nüüd on aga wiimaste nädalate kestel taud õige kardetawal kujul hakanud uuesti peale tungima.

Eestis seni ühtki haigestumist suu- ja sõratõppe ei ole esinenud.

Vilja kokkutoomine kasvab.

Avamisel uusi ostupunkte. — Vilja sissevedu võidakse jätta tänavu ära.

Wilja kokkuost, mida korraldab Riigi Wiljasalw, areneb edukalt. Iga päewaga hakkab tulema kokku järjest rohkem wilja. Selle juures aga on märgata, et

wilja pakkumine oleneb palju põllutööde hooaja kujunemisest.

Neis ümbruskondades, kus põllutöödega on jõutud juba kaugemale, on ka wilja pakkumine suurem. Praegu tuleb wilja kokku rohkemal määral just Lõuna-Eestis.

Kokkutoodawa wilja juures on rukki ja nisu pakkumine suhteliselt ühtlane. Suwenisu pakkumine aga on weel wõrdlemisi nõrk, kuna enamalt jaolt ei ole saadud weel walmis selle pekstöödega.

Punktid, mis awatud wilja kokkuostuks, töötawad kõik edasi.

Kawatsusel on paari seiswa punkti juureawamine.

Kohad seni on siiski lahtised. Liikuwad toimkonnad hakkawad tööle septembri lõpul.

Mis puutub wilja sisseweosse, siis ei ole seda praegu ette näha, kuna loodetakse, et ka kodumaalt saadakse küllaldane kogus wilja. Lähemalt otsustatakse see siiski alles siis, kui on selged wilja kokkuostu tulemused.

Loomasööda sissewee wajadus aga langeb sel aastal kindlasti ära,

kuna loomasööda poolest oli käesolew põllumajandusaasta üldiselt rikkalik.

Wilja wäljawedu, milleks meil on nähtud ette kontingendid Soome, tahetakse teostada harilikus korras.

Rakverelane ennustab sõda.

Praegune pinew rahwuswaheline olukord Euroopas on põhjustanud uskliku inimeste hulgas mitmesuguseid sõjaennustusi, kusjuures kirjeldatakse oletatawa sõja koleduši ja tagajärgi. Üks eriti tragi sõjaennustaja on Rakwere, Saue tän. asuwa maja perenaine, kes sõpradele ja tuttawaile seletab, et käesolewal aastal algab suur maailmasõda, mis kestab 1942. a. Sõda tulewat koledaim seni-

seist, nii et sõja lõpul leiduwat weel waid iga 25 wersta peale üks inimene. Need inimesed, kes siis elawad, olewat kõik patust wabad ning algawat 1000-aastane rahuriik.

Kust wanainimene seda kõike teab, sellele wastab ta, et see seiswat kirjas wenekeelses piiblis ja 7. Moosese raamatus. Mõlemat raamatut aga eit kellelegi ei luba näidata.

õunahulk hakkab turul wähenema.

Keskmädalane Tallinna turg.

Näib, nagu hakkaks õuntehulk turul wähenema. Õunu on ju weel külluses, kuid siiski wähem kui möödunud nädalal. Õige rohkesti on aga ploome ja kreeke.

Pohli on kogu selle nädala jooksul olnud wäga rohkesti. Ehkki pohli saadetakse wälismaale, jatkub neid külluses ka meie turule. Tänawu on hea pohlasaak. Turul oli täna paar weoautokoormat pohli, ühtlasi oli ka paljudel maainimestel pohli korwides ja kastides. Muid marju on juba wähem, ainult punaseid sõstraid on pisut rohkem.

Kurgihooaeg kestab tänawu wõrdlemisi kaua. Kurke on weel küllalt saada. Ka täna oli Pärnumaalt suur weoautotäis kurke, 130 senti sada.

Maainimesi oli täna wõrdlemisi wähe, kartulite hinnad näitasid seetõttu kallinemist. Seeni on tänawuse kuiwa aja tõttu wähe, kuid täna oli maameeste wankritel siiski üsna rohkesti nõusid soolatud seentega; hinnad möödunud aastaga wõrreldes kõrged.

Kalu keskmiselt, ainult kammeljaid ehk lesti oli täna rohkesti, kilud puudusid.

Tapetud metslinde wähe.

Lihahinnad wäikemüügil: Sealiha 90—120 senti, seapead-jalad 60—70 senti, ploomirasw 120—125 senti, soolatud sealiha 90—110 senti, sulatatud searasw 140—150 senti, suitsufink 170—240 senti kilo, weiseliha 50—100 senti, wasikaliha 50—120 senti, lambaliha 55—80 senti kilo.

Tapetud linnud: Kanad 80—185 senti tükk, kanapojad 40—100 senti tükk, metspardid 100—120 senti, tedred 150—180 senti tükk.

Kanamunad 8—11 senti paar.

Piimasaadused: Püitiwõi 150—170 senti, meiereiwõi 180—190 s., kohupiim 30—35 senti, hapukoor 100—110 senti, juustud sordi järgi 80—170 senti kilo.

Mesi 160—180 senti kilo.

Juur- ja aiawili: Kartulid 70 senti mõõt 20 ltr., 5—6 senti kilo, peakapsas 10 s., hapukapsas 25—30 s., kaalikad 12—15 s., peedid 15 s., keedetud peedid 25 s., porgandid 12—15 s., kõrwits 15—20 s., türgisad 25—35 s., hernekaunad 50 s., herneterad 150 s., salat 25—40 s., spinat 20—25 s., rabarber 12—15 s., sibulad 30 s., tomatid 15—30 s., melonid 80—130 s., arbuusid 100—130 senti kilo, kurgid 130—275 s. sada, 15—40 s. kümme, 2—6 senti tükk, hapukurgid 3,5—4 senti tükk, lillkapsas 10—60 senti pea, redised 5—8 senti kimp.

Wärsked kalad: räimed 25 s., tursad 15 s., kammeljad (lestad) 25 s., latikad 40—50 s., wimmad 45—50 s., ahwenad 40—50 s., haugid 50—70 s., färjed 25—30 s., kohad 70—150 s., siiad 80—150 s., forellid 150—225 s., angerjad 130—180 s., lõhed 280—320 senti kilo.

Soolatud kalad: Soolatud siig 100—140 s., kilud 60—85 senti, räimed 20—25 senti, heeringad 40—100 senti kilo.

Suitsetatud kalad: Suitsuräimed 6—10 senti, kilud 5—8 senti kümme, silmud 18—22 senti paar, ahwenad 85—100 s., latikad 100—120 s., haugid 125—130 senti, latikad 100—120 s., haugid 125—130 senti, lestad 100—110 senti, siiad 200—250 s., angerjad 200—350 s., lõhed 700—1200 senti kilo.

Puuwili ja marjad: Õunad 15—65 s., pirnid 35—150 s., ploomid 30—150 s., kreegid 20—30 senti, tikerberid 20—30 s., punased sõstrad 35 s., waarikad 130 s., põldmarjad 40—55 s., mustikad 40 s., pohlad 25—30 s., jõhwikad 25 senti kilo.

Seened: Wärsked purawikud 80—100 s., soolatud seened 60—100 s., riisikad 120—200 senti kilo.

Wähjad 5—15 senti tükk.

Loomade ja liha hinnad

Põllutöökoja alatisel elusloomade- ja lihaturul

kolmapäewal, 14. septembril.

Põllutöökoja Tallinna alalisel elustapaloomade ja lihaturul on weiste pakkumine käesolewal nädalal tublisti üle keskmise, mis on tingitud osalt praegusest suurematest laatadest, kust ülesostjad loomi suuremal hulgal üles ostawad ja Tallinna loomaturule kuhjawad, milletõttu siis ka hinnad on nõrgenenud ja wõib loota, et käesolewa nädala wiimastel päewadel weelgi nõrgenewad. Nõudmine suurema pakkumise tõttu nõrgenenud. Nii maksid:

Suuremad paremad pullid 60—61 sendi piires ja wäiksemad 57—60 sendi piires tapakaalu kilo. Eluskaalu alusel maksid pullid 26—31 sendi piires kilo.

Mullikad keskmises rammususes 60 sendi piires kilo.

Nuumatud lehmad 65—70 sendi piires, rammusad 61—65 sendi, keskmised 52—60 sendi ja lahjad 46—50 sendi piires tapakaalu kilo. Eluskaalu järgi: nuumatud lehmad 34 sendi, rammusad 30 sendi, keskmised 22 sendi ja lahjad 18 sendi piires kilo.

Wasikate pakkumine wäike. Nõudmine hea. Tapetud wasikad ühes naha ja pudemetega 50—75 sendi piires kilo.

Lammaste pakkumine suur. Nõudmine, kui arwestada suurt pakkumist, hea. Tapetud lambad ilma nahata ja pudemeteta 45—58 sendi piires kilo.

Sigade nõudmine-pakkumine keskmine. Hinnad püsiwad endisel tasemel 80—86 sendi piires kilo.

Tükike lõunamaad Paides.

Koolide inspektor M. Ulk lõikab tänawu 2 puuda wiinamarju. — Paides on teisigi wiinamarja kaswatajaid. — Wiinamari on meil hästi kohanenud.

Wiimastel aastatel on meie kodumaal mitmel pool hakatud pöörama rohkem tähelepanu mitmesuguste lõunamaiste aed- ja puuwiljade kaswatamisele. Tähelepanuwääriwamaid tulemusi on andnud seni wiinamarjade kaswatamine, mida harrastatakse paaris aias ka Paides. Nii kaswatawad siin wiinamarju härrad M. Ulk ja Urmas.

Et tutwuda lähemalt selle erilaadse huwialaga, külastasime koolideinspektor M. Ulki aeda, kusjuures meile seletusi andis lahke peremees, wõimaldades ühtlasi maitsta ka saadusi oma „lõunamaisest nurgakesest".

M Ulk on sattunud wiinamarjade kaswatamise mõttele täiesti juhuslikult Wiljandis Kelehi aiaäri külastades, kust ta ühtlasi toonud ka kaks noort põõsast — kumbki eri sorti. Sellest on nüüd tagasi ümmarguselt 6 aastat. Noored wiinamarjapõõsad said koha maja alusmüüri kõrwal lõunapoolse seina ääres, kuhu nad istutati eriti awaratesse aukudesse liiwasegusesse kompostmulda. Ja seal hakkasid nad sirguma, nõudes hoolt peamiselt sagedase ja tugewa kastmise näol. Seal lokkawad põõsad ka praegu, tõustes üle poole majakõrguse ja meenutades oma rohelisте lehtedega osalt wahtra-, osalt sõstralehti. Pealiskaudsel waatlemisel ei paista wili üldse silma, kui aga käega tõmmata lehti pisut kõrwale, siis selgub üllatuseks, et kogu põõsaste sisemus on tulwil suuri rohelisti marjakobaraid — peagu nagu sõstardel, ainult selle wahega, et marjad on siin suured ja wärwuselt erinewad.

Kandnud on põõsad juba kolmandat aastat, kusjuures hr. Ulk mullu sai umbes 15 kilo marju. Tänawu loodab ta aga juba umbes 35 kilo, seega ümmarguselt 2-puudast lõikust.

„On's hoolitsemine nende eest tülikas ja raske?" küsime.

Saadud lahkest wastusest selgub, et peremees ei ole kulutanud wiinamarjadele ei erilist hoolt ega ka waewa. Muidugi tuleb neid tihti kasta ja talwel tuleb oksad painutada maha ning katta kogu põõsad õlgedega ja mullaga, weel parem kuuseokstega. Erilist rammu ei ole põõsastele antud, kuigi neid wõiks kasta werega ja lahja kunstwäetise lahuga.

Wiinamarju M. Ulk ei müü ega kawatse seda teha ka tulewikus. Küll kawatseb ta aga kewadel põõsaid paljundada nii pist- kui ka muldoksade näol. Lõpuks selgub, et Paides kaswatatud wiinamarjad maitsewad wäga hästi.

Muljeist, mis saime hr. Ulki aeda külastades, tahaks küll teha soowitawa kokkuwõtte: Paides ja üldse Eestis tuleks hakata kaswatama wiinamarju suuremal hulgal. Kui arwestada seda, et õõsiti, millal Paide südalinnas on 1 kraad soja, on M. Ulki maja juures 1 kraad külma, siis tohiks küll ütelda, et Paides leidub wiinamarjade kaswatamiseks häid wõimalusi. Wiljandis kaswatatakse wiinamarju juba paljudes aedades ja kohapeal kaswatatud wiinamarjad on isegi Wiljandi kauplustes müügil — kas ei wõiks Paidegi jõuda niikaugele? Hr. Ulk ja hr. Urmas, kes loodab käesolewal aastal samuti rohuldawat lõikust, on selleks näidanud igatahes wäga head eeskuju.

Muide on suur osa wiinamarjadest juba walminud ja kui ei tule lähema 2—3 nädala jooksul õõkülmi, siis walmiwad kõik wiinamarjad. Käesolewal aastal toimus õitsemine aga alles juunikuu lõpul, kuna kewad oli kaua külm. Seega wõib kindlasti oletada, et wiinamarjad tawalisti walmiwad warem. Meie kliimas näiwad nad igatahes olewat hästigi kohanenud ja nende kaswatamisel wõiks olla meil tulewikku.

Reljeefid Vabariigi Presidendi K. Pätsi sünnikoha monumendile.

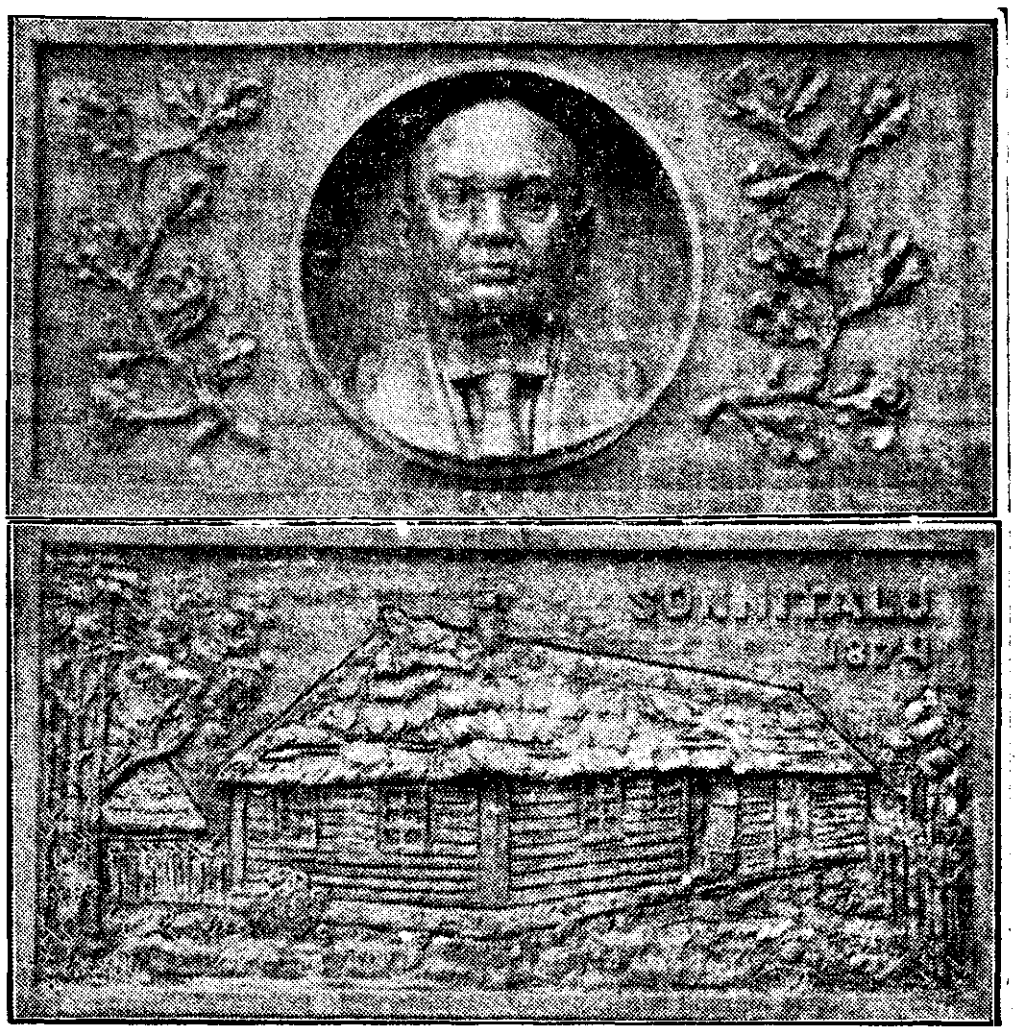

Kujur F. Sannamees lõpetas neil päevil reljeefide modelleerimise Vabariigi Presidendi K. Pätsi sünnikohale püstitava monumendi jaoks. Monumendi esiküljele kinnitatav reljeef kujutab K. Pätsi portreemedaljoni, mille külgpindu kaunistavad tammeoksad. Teine reljeef kujutab K. Pätsi sünnitalu vaadet ning kannab ka vastavat aastaarvu.

Koerus pühapäewal noortepüha.

Koeru kogudusе korraldusel toimub eelolewal pühapäewal Koerus noortepüha jumalateenistus armulauaga. Kontserdil esinewad soolodega sopran H. Jaksi ja tšellol P. Laube Paidest. Jutlustab Tapa-Jakobi kog. õpetaja J. Gnadenteich. Kell 1 päewal on leerimajas noorte koosolek, kus samuti kawas muusikalisi ettekandeid, deklamatsioone jne.

Sisukas kontsert Peetris.

E.E.L.K. Järwa-Peetri kogudus korraldab eelolewal pühapäewal, 18. sk., kell 11 homm. Peetri kirikus kontsert-jumalateenistuse, kus wiiulisoologa esineb prl. R. Raju Tallinnast, orelisoologa prl. L. Ounapuu, laulusoologa hr. O. Lipp Tallinnast jne. Peale solistide on kaastegew kohalik segakoor hr. Kuriku juhatusel. Liturgia ja juhtlus on õpetaja E. Kõrwalt.

Samal päewal kell 20 toimub rahwamajas kontsert-ball, kus peale ülalnimetatud solistide esinewad weel klaweril helilooja W. Toompea Paidest.

Mäos korraldatakse pühapäewal spordipidu.

Mäo haridusselts korraldab pühapäewal, 18. sk. oma aias spordipeo, kus wõistluste kawas jooksud ja hüpped. Ka toimub samas wõrkpalliwõistlus, kus kohtuwad Mäo ja Anna meeskonnad. Wõistluste algus on kell 2 päewal.

NKK Wahastu jaoskond 10-aastane.

Eelolewal pühapäewal tähistab NKK Wahastu jsk. oma 10-dat aastapäewa. Sel puhul toimub kell 11 homm. kirikus wastawasisuline jumalateenistus, kus jutlustab kohalik õpetaja A. Kõiw. Samas toimub ka pühalik töötuseandmine. Hiljem asetatakse pärg Wabadussõjas langenute mälestussambale.

Kell 14 toimub aktus koolimajas, kus peale ühist koraali peab kõne õp. A. Kõiw. Järgneb sõnawõtt NKK. Järwa ringkonna esindajalt, laule naiskoorilt jne. Ülewaate jaoskonna 10-aastasest tegewusest annab esinaine pr. J. Mei. Lõppsõna ütleb pr. M. Mei.

Kuum wesi tõi lapsele surma.

Esmaspäewal suri Järwa maahaiglas Milwi Kundel, kes laupäewa õhtul haiglasse toimetatt raskete põletishaawadega. Waatamata kiirele arstiabile ei suudetud lapsukese elu enam päästa.

Laskurid sõidawad Tallinna.

Eelolewal reedel, laupäewal ja pühapäewal toimuwad Tallinnas ülerriigilised K. L. malewate wahelised laskemeisterwõistlused. Eelmärgitud wõistlusil esindab Järwa malewat 28 laskurit, kellest osa Tallinna sõitu alustab neljapäewa õhtul. Järwa laskuritel on kaitsta laskurite klassis meeskonna rändauhind, individuaalselt kaitseb sõjapüssis rändauhinda A. Liiwik. Kuna laskeala kõigis malewates on teinud ebusamme, siis wõistluste tulemuste kohta on raske midagi ennustada.

Paide metodisti kiriku noorte aastapäew.

Pühapäewal, 18. sept. pühitseb Metodisti kiriku noorte ühing „E. L." oma esimest aastapäewa. Pidupäewa tähistamiseks on kell 10 e. l. kirikus tänujumalateenistus ja kell 5 p. l. aastapäewa aktus-jumalateenistus. Kõnelewad ühingu oma tegelased ja külalised.

Paides wõistlesid kooli-noored.

Ületati rida rekordeid!

Nädalawahetusel peeti Paide staadionil Paide gümn. sp.-ringi korraldusel meisterwõistlusi kergejõustikus. Üldiselt kujunesid tagajärjed alla keskpärast, kuigi purustati mitu Rähn'i rekordit.

Tehnilised tulemused kujunesid järgmisteks:

A-kl.: 60 m.: 1. ja meister G. Sääsk 7,7 (uus kooli rek.). 2. Loide 8,0. 100 m.: 1. ja meister G. Sääsk 12,3 (uus kooli rek.). 2. Karro. 400 m.: 1. ja meister Loide 60.0,9. 2. Haasma. 1000 m.: 1. ja meister Loide 3.06. Kuul: 1. ja meister A. Haasma 13,68. 2. Sääsk. Ketas: 1. ja meister A. Haasma 33,91 (uus kooli rek.). 2. Kriitma. Oda: 1. ja meister Loide 46.68. 2. Lember. Kõrgus: 1. ja meister G. Sääsk 1.56 (uus kooli rek.). 2. Haasma. Kaugus: 1. ja meister Lember 5.47. 2. Sääsk. 4×100 m.: 52.00 (uus kooli rekord).

B-kl.: 60 m.: Eilart 8,1. 1000 m.: Hoolma 3.15,9. Kuul: Paeoja 11,11. Kõrgus: Aare 1.40. Kaugus: Paeoja 4.62.

C-kl.: 60 m.: Toompea 8,4. Kaugus: Spungin 4.30. Pesapall: Toompea 61.00.

Auto rikkus ehituselolewat teeosa.

Politsei on wastutusele wõtnud raskeweoauto P-280 juhi, kes on ehituselolewa ja liiklemiseks suletud Pärnu-Paide 1. kl. maantee Jändja ja Rae wahelisest teeosast üle sõitnud, rikkudes seejuures pooleli ehituselolewa tee kiwialust ja muldkeha 160 m. pikkuselt. Et rikutud teeosa uuesti korda seada, tuleb rikutud teeosa uuesti üles wõtta ja ümber ladu da, samuti tuleb tee muldkeha uuesti parandada, misugune töö läheb maksma 60—70 kr.

Pritsiwõistlused Lõõlas.

Wäätsa wab. tuletõrje ühingu Lõõla rühma korraldusel toimusid möödunud pühapäewal, 11. sept. tuletõrje wõistlused, millest wõtsid osa Piiometsa, Wisuwere, Wäätsa, Rõa ja Lõõla rühmad. Wõistluste tagajärjed kujunesid järgmisteks: Pritsiwõistlus — 1. Piiometsa 26,4 sek., 50 mtr. joolsuga. 2. Lõõla 27,0 sek. ja 3. Wisuwere 34,0 sek. Kõieronimise wõitis Lõõla 3-meheline salk, ajaga 26,4 sek. 2. Wisuwere 31,6 sek. ja 3. Piiometsa. 6×60 mtr. teatejooksu hüdropulditega wõitis Lõõla 1 min. 6 sek. 2. Piiometsa 1 min. 11,2 sek. ja 3. Wisuwere 1 min. 13,1 sek. Wõistlused lõppesid 6 kilomeetri rattawõidusõiduga hüdropultidega ja weeämbri kaasaskandmisega ning finishis wee wäljalaskmisega hüdropuldist. 1. tuli Lõõla meeskond 10 min. 52 sek. ja 2. Piiometsa meeskond 11 min. 36 sek. Wisuwere wõistlusmeeskond ei sooritanud rattasõitu finishist läbi, mistõttu tühistati nende wõistlus. Punkte said Lõõla 11, Piiometsa 8 ja Wisuwere 4. Auhinna — laualipu — sai Lõõla rühm.

Õhtul järgnes kohalikus pritsikuuris kooswiibimine jalakeerutusega, millest wõttis osa 100 inimese ümber.

Pirnid kaswawad pihlaka otsas.

Ämma pihlakast lahtisaamiseks pookis minia selle pirnipuuks.

Et häda teeb leidlikuks, see on üldtuntud tõde, mida kinnitab ka mitmegi tähtsa leiutise tegemise ajalugu. Allpool jutustame ka ühe tõsiloo, mis näitab leidlikkust, mis aitas ebameeldiwa olukorra lahendada hästi, peaaegu weel kasulikult, kuigi seejuures just „ameerikat ei leitud".

Lugu on pärit Jõhwi linnast. Oma ämma majja elama asudes oli noorel proual (nime jätame delikaatselt nimetamata) muretekitajaks aias asuw pihlakas, millise ämm oli istutanud miljapuude wahele. Minial pihlaka wastu muidu midagi polnud, kui poleks pihlakas soodustanud õunakahjurite lewikut. Pihlaka õitel paljunesid mingid õunausside, kes ronisid õunapuudele ja tegid seal oma häwitustööd. Puud aga maha raiuda polnud taktiline, sest see wõinuks ämma wihastada ja wahekorra muuta halwaks.

Täbaras olukorras leidus kiiresti pääsetee idee. Aiandusalal weidi teadmisi omawana meenus miniale, et miljapuude alusteks kasutatakse ka muid tüwesid peale sama sordi miljapuude omade, milliseid tahetakse saada. Katsewiisiliselt pookis ta esiteks poole pihlakat nelja-wiie pirni pookoksaga, millised läksid kaswama. Järgustatud edust tegi ta teise poole puuga järgmisel aastal sama ja jäi siis tagajärgi ootama wilja mõttes. Kolmandal aastal õitsesid juba pihlakast saadud pirnipuu ning sügiseks kaswas otsa 11 suurt pirni. Need olid maitsewad. Tänawu on kogu puu täis suuri pirne kui mehe rusikad. Ja maitselt on need ülihead. Isegi lihawamad ja suuremad on pihlaka tüwe otsas kaswanud pirnid kui sellel puul, milliselt wõeti pookoksad.

Ei ämmal ega minial ole praegu üksteisele enam midagi ette heita, waid nad wõiwad kõige paremas meeleolus maitseda häid pirne.

Liivaauto jäi rongi ette.

Kokkupõrge Pärnu ja Papiniidu jaamade wahel.

Pärnu ja Papiniidu jaamade wahel, Sillutise tänawa kohal, jäi mootorrongi nr. 138 ette liiwakoormaga laaditud weoauto P—828, mida juhtis Joh. Bernhard. Autol purunesid esimene wasakpoolne poriland ja ratas, samuti sai ka wigastada radiaator. Rong ei kannatanud.

Pärast wäikest kohendamist suutis auto omal jõul kohalt edasi liikuda.

Weoauto kuulub Juhan Anilasele. Kokkupõrge tuli arwatawasti autojuhi ettewaatamatusest.

Ilmad jahenevad.

Teedeministeeriumi Ülemiste lennujaama ilmajaama andmeil pole meil lähemas tulewikus loota enam soojemaid ilmu. Esmaspäewal Islandil tekkinud nõrk madalrõhkkond on paari päewa kestel süwenenud ja liikus Norrasse, haarates laienedes oma mõjugruppi pea pool Euroopat, tuues kaasa ka tugewat wihma. Kolmapäewal liikus see madalrõhkkond aeglaselt ida poole. Balti riigid jääwad selle madalrõhkkonna lõuna- ja lääneküljele. See soodustab külmade põhjatuulte pääsu ka meile.

Põhja-Skandinaawias ja Läämere ümbruskonnas on täna hommikul sadanud juba lund.

Paide malewkonna wõistluspäew Sargweres.

Pühapäewal, 25. septembril toimuwad Sargweres K. L. Paide malewkonna kergejõustiku- ja lahingwäljaõppe wõistlused. Wõistluste lõpul toimub Sargwere algkooli ruumes sisukas rahwapidu.

Muttide tõrje.

Ülikooli taimehaiguste- ja entomoloogiakatsejaamade taimekaitseteade.

Muttide tõrjeks soowitatakse tarwitada wääwelsüsinikku. Selleks tulewad kõik mutikäigud üks päew enne tõrjewahendi tarwitamist kinni sõtkuda. Järgmiseks päewaks on tekkinud uued käigud, milles asuwad mutid. Wärsked käigud awatakse kohatt ja igaske awausse asetatakse wääwelsüsinikku kastetud takutopid. Wääwelsüsiniku aur tungib igale poole mutikäikudesse ja tapab ette juhtunud kahjurid. Et wältida õnnetusi, tuleb wääwelsüsiniku käsitlemisel olla tulega wäga ettewaatlik (suitsumehed!). Wääwelsüsiniku hind on umbes 2 kr. kilo.

Eelolew teade on ühtlasi wastuseks küsimusele „Wiljandimaa põllumehele".

Taimebioloogia-katsejaama andmetel on soodne rukki külwiaeg juba möödas. Nisu külwi wõib weel teostada septembrikuu wältel. Hilisemad nisukülwid nõuawad aga kewadel pealtwäetist lämmastiku näol. Soowitatawam on aga ka nisukülwid lõpetada septembrikuu teisel kolmandikul.

Pirita ümbruse maade tükeldamine seismas.

Loodushoiu ja turismi instituudi poolt saadeti Harju maawalitsusele kinnitamata tagasi Nehatu wallas Wäo mõisamaakoha Linde nr. 87 tükeldamise projekt. Sellega ühenduses teeb loodushoiu ja turismi instituut teatawaks, et praegu ei ole wõimalik ei tähendatud projektis ettenähtud ega ka teiste Suur-Pirita planeerimise kawasse puutuwaid maalasid tükeldada enne kui üldplaneerimiskawa on kinnitatud.

Keelu põhjuseks tuuakse ette, et sarnaste tükeldamiste lubamine praegu mõjuks takistawalt üldplaneerimiskawa koostamisele, kus on tarwilik lahendada peale muu ka liikluse, weewarustuse, kuiwendamise ja roiskwete ärajookSu küsimused.

Tapa sõnumeid.

16-aastane koolipoiss wiskas oda 53 mtr. Tapa gümnaasiumis ja keskkoolis toimunud õpilaste kehalise wõimete katsetel wiskas 5. prg. kl. õpilane Edgar Talwe oda 53 mtr., mis on selle wanuse paremaid tagajärgi. Teised tagajärjed on keskpärased. Neljapäewal algawad koolivahelised kergejõustikuwõistlused.

Tapa malewkonna patrullwõistluse wõitis Lehtse kompanii meeskond. Pühapäewal oli Tamsalus korraldatud kaitseliidu patrullwõistlus, kus esimeseks tuli Lehtse komp. meeskond 34 punktiga, 2) Rakke üksikrühma meesk. — 32 p., 3) Wägewa üksikr. msk. — 28 p., 4) J.-Jaani staabi msk. — 27 p, 5) Tamsalu üksikr. msk. — 10 p. ja 6) Tapa raudt. komp. msk., kellel — 2 p. Aegwiidu üksikr. meeskond katkestas wõistluse enne lõppu.

Rohkem waimlist sisu tee- ja perekonnaõhtuile. Tapa seltsk. organisatsioonide peamiseks ürituseks sügisel ja talwel on teening perekonnaõhtute korraldamine, millistе hooaeg algab peatselt. Kuna enamik neid kooswiibimisi toimub Tapa noorsoo kasw. seltsi ruumes, otsustas seltsi juhatus algatada noile õhtuile tawaliste kergesiseliste ettekannete ja tantsu kõrwal ka teatawal määral waimse sisu andmist. Selleks tehakse igale ruumi kasutawale organisatsioonile tingimuseks, et tee- ning perekonnaõhtute kawas figureeriks mingi päewaküsimusi käsitaw wõi populaarteaduslik kõne, olgu siis perekonnaelu korraldamisest, kodukaunistamisest, kaswatusküsimusist, kirjandusest, rahwusküsimusist jne. Lektorite hankimise wõtab noorsoo kasw. selts enda peale, kandes ühtlasi sellega seotsesolewad kulud. Esimese perekonnaõhtu korraldab skp. Tapa Punase Risti kolonn, kuhu kõnelema on palutud toimetaja Ed. Laaman Tallinnast.

Türi uudiseid.

Algkoolis soowitakse weel ühe paralleelklassi awamist. Türi linna algkoolis on üles kerkinud tarwidus uue paralleelklassi awamise järele algkooli 1. klassi juure. Praegu on algkooli 1. klassis õpilasi 62, milline arw on aga liiaks suur ühe klassi jaoks.

Tuletõrjenädala wõistlused. Tuletõrjenädala lõpp-pidustustena toimusid pühapäewal koolide spordiplatsil pritsiwõistlused, kus esimeseks tuli 1. linna käsipritsisalk ajaga 50,6 sek. (meeskonnal tuli 75 m kauguselt joosta pritsi juurde ja weejuga juhtida läbi ülesseatud klapi), 2) paberiwabriku käsipritsi salk — 52,7 sek. ja 3) 2. linna käsipritsi salk — 52,9 sek.

Pritsiwõistlustele järgnesid tuletõrjeühingu aias spordiplatsil wõistlused. Kõieronimisel tuli esikohale 1. linna käsipritsi salk ajaga 24,5 sek. (iga üksus esines 3-mehelises koosseisus, kusjuures wõeti kolme mehe keskmine aeg), 2) paberiwabriku salk — 31,9 sek., 3) paberiwabriku 2. salk — 34,2 sek.

Kõiewedamisel tuli esimeseks 1. linna käsipritsisalk, kes sellega tuli kolmel alal wõitjaks, teiseks tuli kõiewedamisel paberiwabriku salk.

Käpulijooksus (25 m. käpuli ja sama palju tagurpidi joosta) tuli wõitjaks linna lendsalk ajaga 11,9 sek., 2) paberiwabriku 2. salk — 12,4 sek., 3) 1. linna käsipritsi salk — 12,6 sekundit.

Lõpuks oli saiasöömise-wõistlus, mis kujunes huumoririkkamaks wõistluseks. Wõistluseşt osawõtjal tuli ära süüa suhkrusai ja siis järgmise laua juurde joosta, kus tuli pudel õlut ära juua ja selle järele joosta hüdropuldi juurde, mille weejoaga tuli lasta posti otsast maha punklots. Siin tuli wõitjaks hüdropuldi salk ajaga 2 min. 27,2 sek., teine 1. linna käsipritsi salk — 2.44,6 ja 3) mootorsalk — 3.05,8.

Surnuaiapüha oli rahwarohke. Pühapäewa õhtul toimus wanas surnuaias õhtune jumalateenistus, mis oli kokku meelitanud õhtuhämaruses suure rahwamurru surnuaia põlispuude alla. Õhtuse jutluse puhul oli kogu surnuaed küünlasäras. Pea igal hauaplatsil põles lahkunu mälestuseks mõni küünal, mõnel pool aga oli hauaküngas ümbritsetud mitmekümne särawa küünlatulega, mis jättis waatajaile harda pildi. Koraale saatis puhkpillide-orkester.

Leiti suurrätt. Suur-Pärnu tänawalt leitt halli wärwi naisterahwa suurrätt.

Sõjaväe viljaost Järvamaalt.

Kaerte, otrade ja herneste ost toimub nowembri- ja oktoobrikuudes raudteejaamades.

Nowembri- ja oktoobrikuudel ostab Sõjawäe Warustuswalitsus kohemakstawa raha eest põllupidajailt nende omatarwidusest ülejäänud kaeru, otri, herneid. Järwamaal ja lähikonnas toimub ost alljärgnewates kohtades ja aegadel:

Jõgewal 27. ja 28. oktoobril, Wägewal 29. oktoobril, Rakkes 1. ja 2. nowembril, Kilisis 3. nowembril, Tamsalus 4. ja 5. nowembril, Tapal 15. nowembril, Aegwiidus 16. nowembril, Järwa-Jaanis 3. ja 4. oktoobril, Esnas 5. oktoobril, Paides 6. oktoobril, Türil 7. oktoobril, Wõhmas 8. ja 10. oktoobril ja Lelles 29. oktoobril.

1. Põllupidajate poolt müügile toodaw kaer, oder ja hernes peawad wastama alljärgnewatele tingimustele:

a) kaer peab olema wiimase lõikuseaasta saagist, kuiwatatud ja kopitamata, mahukaaluga mitte alla 495 grammi liiter. Kaer ei tohi sisaldada: niiskust üle 15 protsi. ja prahti üle 3 protsi., selles hulgas mulda ja liiwa mitte üle 0,25 protsi. (muu prahi all tuleb mõista wiljapea- õlekõrretükke, kahjulikkude ja kahjuiute umbrohtude seemneid ja aganaid); kaer wõib sisaldada poolikuid ja wigastatuid teri kuni 3 protsi. ja teiste kultuurtaimede (nisu, rukki, odra, herne ja peluski ning wiki) teri kokku kuni 5 protsi;

b) oder peab olema wiimase lõikuseaasta saagist, kuiwatatud ja kopitamata, mahukaaluga mitte alla 605 grammi liiter; oder ei tohi sisaldada: niiskust üle 14 protsi. ja prahti üle 2 protsi., selles hulgas mulda ja liiwa mitte üle 0,25 protsi. ja nõgipea haigusest rikutud teri mitte üle 0,25 protsi. (muu prahi all tuleb mõista wiljapea- ja õlekõrretükke, umbrohtude seemneid ja aganaid); oder wõib sisaldada: poolikuid ja wigastatud teri kuni 3 protsi., nisuteri kuni 3 protsi. ja rukki-, herne-, peluski- ja wikiteri kokku kuni 2 protsi. Terades ei tohi olla loomaega taimeriigi parasiite. Odraterad peawad olema puhtad ja loomulikku kollakat wärwi ja hamba all katsudes tunduma kõwadena;

d) hernes peab olema wiimase lõikuse-aasta saagist, hästi kuiwatatud ja ilma kopitanud lõhnata; hernes ei tohi sisaldada: niiskust üle 15 protsi. ja prahti (liiwa, mulda, umbrohuseemneid ja muud prügi) üle 0,5 protsi.; hernes wõib sisaldada: ussitanud, wigastatud ja kirjusid teri ja teiste kultuurtaimede teri kokku kuni 3 protsi. Hernetera peawad olema kõwad, mitte liiga wäikesed ja walget, kollakat, rohekat wõi hallikat wärwi. Söödaherneşt „Solo" sõjawäe tarwis ei wõeta.

2. Kaera, odra ja herneste eest maksab Sw. Warustuswalitsus põllupidajaile-wiljamüüjaile sularahas ostupunktes järgmist hinda:

a) kaera eest, mille mahukaal 480 grammi liiter, a 13 snt. kg; kaera eest, mille mahukaal on üle 480 gr, makstakse iga üleolewa 10 gr eest 1 protsi. kilogrammi hinnale juurde, kuna kaera eest, mille mahukaal alla 480 gr liiter, makstakse iga allaolewa 10 gr pealt 1 protsi. kilogrammi hinnast wähem;

b) odra eest, mille mahukaal 630 gr liiter a 16 snt. kg; odra eest, mille mahukaal on üle 630 gr, makstakse iga üleolewa 10 gr eest 1 protsi. kilogrammi hinnale juurde, kuna odra eest, mille mahukaal alla 630 gr liiter, makstakse iga allaolewa 10 gr pealt 1 protsi. kilogrammi hinnast wähem;

d) herne eest makstakse kolmesuguşt hinda — 21, 22 ja 23 snt. kg. Hinna määramisel wõetakse arwesse herneste puhtust, kuiwust ja sordipuhtust.

Hinnaks määratakse:

— kui herneste puhtus ja kuiwus on ligilähedased ettenähtud puhtuse alammäärale ja niiskuse ülemmäärale — 21 snt. kg;

— kui aga seejuures herned on sordipuhtad, siis 22 snt. kg;

— kui herneste puhtus on ligikaudu 50 protsi. wõrra parem ja kuiwus ligikaudu 1 protsi. wähem ettenähtud normidest — 22 snt. kg; kui aga herned seejuures on sordipuhtad, siis — 23 snt. kg.

Koigis tuleb karjapäew.

Koigi 1. kontrollühingu ja Koigi perenaiste seltsi korraldusel toimub eelolewal pühapäewal, 18. skp. Koigi küla algkooli aias ja ruumes karjapäew, millise awab kell 12,50 J. Linnas. Järgnewad lüpsiwõistlused ja tegelik weise puhastamine, kusjuures selgitusi jagab karjakonsulent A. Roosaare. Kõnega esineb karjapäewal agronoom H. Lipp. Peale auhindade wäljaandmist toimub ühine korswiibimine ja tants.

Tuletõrjepidustused Esnas.

Esna wabat. tuletõrje ühingu korraldusel tähistatakse pühapäewal, 18. skp. Õõtla-Koordi rühma 10-dat aastapäewa. Pidustused leiawad aset Esna piimaühingu ruumes ja Õõtla algkooli platsil. Päewa kawas on paraad, märkide wäljaandmine, salkadewahelised wõistlused jne.

Tublid noored Järwa piiril.

ÜENÜ Metsanurga osakond 20-aastane. — Mälestusi ammuläinud aegadest.

Pühapäeval, 11. sept. s. a. pühitses ÜENÜ Metsanurga osakond oma 20-dat aastapäeva. Pidulik wabaõhuaktus toimus rahwuslippudega kaunistatud metsalagendikul, samas paigas, kus Metsanurga noored okupatsiooni päewil esimest korda organiseeritult kogunesid, et alustada „Metsanurga lugemise ringi" nime all rahwuslikku isetegewust.

Waimuliku talituse pidas Wahastu koguduse õpetaja A. Kõiw, mille järele osakonna esimees K. Kahre andis ülewaate osakonna ja selle eelkäija „Metsanurga lugemise ringi" tegewusest.

Et peokõneleja, ÜENÜ peasekretär hr. Meikop, ei olnud saabunud, wõttis tervituseks sõna asutaja liige J. Eilart, kes tervitas juubilari asutajate nimel, selgitades neid põhimõtteid, milledes 20 aastat tagasi lugemise ring ellu kutsutud, mis tegutses salaja, seaduslikult kinnitamata põhikirja alusel, Saksa wõimude teadmata. Olles kaugel kõigist keskustest, ei teatud midagi meie Päästekomitee saatusest, ei oldud ühenduses ka põranda all tegutseva Omakaitsega, kuid Maailmasõjast saabunud ja Eesti rahwuslikkudest wäeosadest kojusaadetud noormeestel oli hoogu ja tuld wäljakuulutatud omariikluse mõtte arendamiseks, mis kaasa kiskus kogu ümbruskonna. Pidudel, mis samuti toimusid salaja, kanti rinnal uhkelt Eesti wärwides linte ja koosviibimised lõppesid tawaliselt Eesti hümniga. Tervitaja ettepanekul mälestati asutajaid liikmeid Villem Kollmanni ja Jüri Klaudiust, kes Wabadussõjas kangelastena on annud oma elu waba kodumaa eest.

Kirjaliku tervituse oli saatnud Hiiumaalt asutajaid liikmeid J. Palm. Meeleolurikas aktus, mida kaasa elas kogu ümbruskonna rahwas, lõppes ühise wõimsa hümniga.

Omawahelisel koosviibimisel wahetati mõtteid Wahastu koguduse piiride asjus, mis akuutsemaid küsimusi kohapeal. Leiti, et Järwa praostkonna algatatud sammud on otstarbekohased. Samuti oli kuulda arwamisi, et see osa Harjumaast, mis liitub Wahastu kogudusega, saaks liidetud Järwamaaga; ühendusteed Järwamaaga tuleksid paremasse korda seada.

Peale koosviibimist oli osakonna poolt korraldatud rahwapidu „Kiigemetsal".

ÜENÜ Metsanurga osakond omab wäärtusliku raamatukogu, milline warustatud meie uuemate teostega. Wanem kirjandus ja teaduslikud raamatud on üle wõetud oma eelkäijalt „Metsanurga lugemise ringilt". Alal on hoitud okupatsiooniaegne põhikiri, protokollid, kirjawahetus jne., mis eriti wäärtuslik ajaloolisest seisukohast. Raamatukogu juhatajaks on Karla Lindre.

Osakonna juhatusse kuuluwad: esimehena Kristjan Kahre, juhatuse liikmetena Agathe Kahre, Welli Reemi, Marta Lindre ja Eliise Reemi.

„Paide maraton" läheneb.

Huwi on suur ja tulemustegi suhtes wõib oodata palju

Eelolewal pühapäewal Paides „Järwapoegade" korralduse toimuw „Paide maraton" on wõrdlemisi laialdast huwi äratanud kogu Eesti pikamaajooksjate peres. Kuna „Paide maraton" on ühtlasi tänawuseks pikemaks distantsiks Eestis pikamaade alal, siis on seetõttu sportlaste huwi täiesti põhjendatud. Kuna 15 klm. distants on harwa harrastatawamaid alasid, siis seetõttu on wõrdlemisi raske ennustada wõitjat. Jooksu üldwõitjale on wälja pandud wäärtuslik rändauhind Paide linnawalitsuselt, parimale Järwa jooksjale on auhind Järwa maawalitsuselt ja korraldajailt on auhind parimale „Järwapoegade" jooksjale.

Peale maratoni on kawas weel kuulitõuge, milles heal õnnestumisel on loota uut rekordi püstitamist A. Mahlsteinilt. Hüpeteşt on kawas: teiwas-, kaugus-, kõrgus- ja kolmikhüpe. Ka nendelt aladelt wõib loota tänawuste Järwa tippmarkide ületamist. Kuna wõistlused toimuwad linna keskel, siis arwatawasti publiku osawõtiki on elawam kui oleme harjunud nägema tawalistel spordiwõistlustel.

Wõhmuta tuletõrje-wõistlustelt.

Pühapäewal, 11. sept. korraldati Järwa-Jaanis Wõhmuta walla tuletõrje wõistlusi, millest wõtsid osa J.-Jaani, Kuksema, Liutsalu, Karinu ja Wõhmuta koguд. Alewikus peetawa paraadi wõttis wastu ja esines lühema kõnega hr. A. Grünberg Paidest, kes andis ühtlasi üle 15 tuletõrje liikmele hoolsusmärgid — muuseas ka ühele naistuletõrje liikmele. Muide olgu märgitud, et seekordseşt paraadist wõtsid osa ka naistuletõrje liikmed.

Peale kohaliku tuletõrje tegelase hr. J. Saar'e sõnawõttu sammuti rongkäigus läbi alewiku K. L. J.-Jaani mlwk. orkestri saatel Orina kasekoplisse, kus K. L. J.-Jaani mlwk. spordiwäljakul toimusid wõistlused.

Käsipritsi wõistluses tuli esimeseks ajaga 31,2 sek. Järwa-Jaani meeskond, omandades seega rändauhinna — suure karika, teiseks Karinu 31,9. Teatejooksu wõitis J.-Jaani meeskond, jättes teiseks samuti Karinu, kuna kõiewees päris esikoha Liutsalu meeskond — järgnewalt Karinu ja kolmandaks Järwa-Jaani. Esikohtadele tulijad omandasid rändauhinnad, 2. ja 3. dipl.

Waikne laat Türil.

Esmaspäewal peetud Türi laat kujunes keskpäraseks. Ilm laadaks oli ilus. Elaw kaubitsemine käis õunte ümber. Hinnad olid tugewad. Paremaid õunu müüdi isegi tükiwiisi, 4—5 s. tükk. Keskmised söögiõunad maksid 10—15 s. liiter, pirnid 15—20 s. liiter. Elaw tegewus oli põrsaturul, kuhu oli toodud müügiks 300 põrsast, hinnaga 5—12 kr. tükk. Põrsad müüdi enamuses läbi. Hobustelaadal oli tegewus loid ja hobuseid wähe. Päewa kestel registreeriti linnawalitsuses waid kümmekond ostu-müügitehingut. Hobused olid hinnas 90—450 kr. Lehmi keskmiselt, küsiti lehmast 40—130 kr. Laat möödus waikselt, suuremat tunglemist oli muidugi restoranides.

Riigi 7. klassiloterii

I klassi wabu piletiraamatuid on weel piiratud arwul müügil

Järva Maleva Staabis

Paides, Pärnu t. 53.

Daamid,

külastage äsja awatud

kübaraääri.

Müügil sügishooajaks moodsaid wiltkübaraid. Wanade kübarate ümberwormimine.

L. Ermann.

Paide, Turg 19.

Kuulutamine

„Järwa Teataja" on kindel edu ärile.

Kadunud

taksitõugu, umbes 40 sm. kõrge lühikese karwaga must walgete laikudega, kulmude kohad pruunid,

noor koer „Miki"

Palut. waewatasu eest teat. Koeru apteegi, telef. Koeru 34. Omandamise eest hoiatan.

Vajatakse agente,

kes on tuttawad raadiomüügi alaga. Kaubelda kohapeal, Paides, W. Rakfeldt'i raadioäris.

Wajan kohe

naisemeest põllutöölist ja naisemeest tallmeistrit.

Palk moonas ja korter. Teatada „Ilmando" üle Kiltsi K. Roosenstein.

Vajatakse taluteenijat.

üheks kuuks läheks tartwis ka poissi. Kaubelda kohapeal, Wodja Koidumardi talus A. Karbe.

Sige aeg on uuendada „Järwa Teataja" tellimisi 15. sept. s. a.

A.-ü. „Ühiselu" trükk, Tallinnas.